

הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון - [CC BY-NC-SA 2.5](#) אסור
בשימוש מסחרי
וספרי ויקיטקסט תחת רשיון [GNU Free Doc. License](#)
בס"ד - כל הזכויות שמורות (c) ל ר' פנחס ראובן שליט"א ולויקטקסט על פ' הרמב"ם

משנה מסכת מעשרות (מ)

• [פרק א](#) • [פרק ב](#) • [פרק ג](#) • [פרק ד](#) • [פרק ה](#)

[פרק א](#)

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)

[פרק ב](#)

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)

[פרק ג](#)

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)
[משנה ט](#) [משנה י](#)

[פרק ד](#)

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#)

[פרק ה](#)

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)

פרק א - משנה א

כָּל אָמְרוּ בַּמַּעֲשָׂוֹת, כָּל שֶׁהוּא אֵכֶל, וְנִשְׁמַר, וְגִדּוּלּוֹ מִן הָאָרֶץ, חַיֵּב בַּמַּעֲשָׂוֹת. וְעוֹד כָּל אַחַר אָמְרוּ, כָּל שֶׁתְּחַלְּתוּ אֵכֶל וְסוּפוֹ אֵכֶל, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא שׁוֹמְרוֹ לְהוֹסִיף אֵכֶל, חַיֵּב קָטָן וְגָדוֹל. וְכָל שֶׁאֵין תְּחַלְּתוֹ אֵכֶל אֲבָל סוּפוֹ אֵכֶל, אֵינוֹ חַיֵּב עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה אֵכֶל:

ר"ע מברטנורה כָּל אָמְרוּ בַּמַּעֲשָׂוֹת כָּל שֶׁהוּא אֵכֶל. לְמַעוּטֵי סְטִיס שְׁקוֹרִין בְּעַרְבֵי נִי"ל, וְקוֹצָה שְׁקוֹרִין בְּעַרְבֵי אֲלַעְצָפוֹר, שֶׁאֵלוֹ אֵינָן אֵכֶל, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא נֶאֱכָלִים עַל יַדֵּי הַדְּחַק, וְאֵינָם חַיֵּבִים בַּמַּעֲשָׂוֹת: וְנִשְׁמַר. לְמַעוּטֵי הַפֶּקֶר שֶׁאֵין לוֹ בְּעֵלִים שֶׁיִּשְׁמְרוּהוּ: וְגִדּוּלּוֹ מִן הָאָרֶץ. לְמַעוּטֵי כְּמֵהֵן וּפְטָרִיּוֹת. וְכָל הַנִּי יִלְפִינָן מִקְרָא, דְּכַתִּיב (דְּבָרִים יד) עֶשֶׂר תִּעֲשֶׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת זֶרְעֶךָ וְכוּ'. אֶת כָּל תְּבוּאֹת, דְּוִמְיָא דְּתְבוּאָה שֶׁהוּא אֵכֶל. זֶרְעֶךָ, הַמִּיחָד לָךְ **[א]**, פֶּרֶט לְהַפְקֵר שֶׁאֵין לוֹ בְּעֵלִים מִיחָדִים. זֶרְעֶךָ דְּבָר שֶׁזֶרְעִים אוֹתוֹ וּמְצַמִּיחַ, פֶּרֶט לְכְּמֵהֵן וּפְטָרִיּוֹת שֶׁאֵינָן נִזְרָעוֹת: כָּל שֶׁתְּחַלְּתוּ אֵכֶל וְסוּפוֹ אֵכֶל. כְּגוֹן יִרְקוֹת, שֶׁמִּיד כְּשֶׁהוּן גְּדֻלִים רְאוּיִן לְאֲכִילָה, וּמִשְׁמְרִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּגְדֵּל וְיוֹסִיף אֵכֶל: חַיֵּב קָטָן וְגָדוֹל. שֶׁהָרִי רְאוּיִן לְאֲכִילָה בֵּין גְּדוּלִים בֵּין קְטָנִים: וְכָל שֶׁאֵין תְּחַלְּתוֹ אֵכֶל. כְּגוֹן מִינֵי פְרוֹת: אֵינוֹ חַיֵּב עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה אֵכֶל. דְּכַתִּיב (עֵיִקָּרָא כו) מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרֵי הָעֵץ, עַד שֶׁיִּגְדֵּל וְיַעֲשֶׂה פְרִי: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[א]** וְלַעֲיֵל בְּפֶרֶק קָמָא דְּפָאָה מְשֻׁנָּה וְיִ דְרִישׁ מִדְּכַתִּיב (דְּבָרִים יד) וּבָא הַלּוּי כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנִחְלָה לְעַמֶּךָ: (עֵיִקָּר תוי"ט).

רמב"ם כָּל שֶׁהוּא אוֹכֵל יֵצֵא הַכּוֹפֵר וְהוּא בְּעַרְבֵי אֲלַחְנָה וְהַאֲסוּס וְהוּא בַּלְשׁוֹן עַרְבֵי נִילִיג וְהַקּוֹצָה הוּא בַּל עַרְבֵי אֲלַעְצָפוֹר וְדוּמִיָּה:

ונשמר. יצא המופקר:

וגדוליו מן הארץ יצאו כמהין ופטריות וכל זה נסמך למה שאמר השם יתברך (דברים יא) עשר תעשר ואח"כ אמ' ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך

תירושך ויצהרך למדנו שאין חייב במעשר אלא היוצא מן השדה וראוי לאכילה ונשמר למאמר יתברך זרעך זרעך המיוחד לך לא של הפקר לפי שאין לו בעלים :

ותחלתו אוכל וסופו אוכל. הם מיני ירקות לפי שהם ראויות לאכילה תכף מצמיחתן ואחר גמר גדולן ואין מניחין אותן בארץ אלא כדי שיגדילו וזה דרך רוב הירקות ולפיכך הם חייבות במעשר בשעת קטנן או גדולן לפי שהם ראויות לאכילה בין גדולות ובין קטנות ומה שאינו ראוי לאכילה בתחלת צמיחתו כמו פירות האילן אינן חייבות במעשר עד שיעשו אוכל למה שאמר ה' יתברך מזרע הארץ מפרי העץ עד שיהיה פרי ואמר גם כן עשר תעשר את כל תבואת זרעך עד שיעשה תבואה : (רמב"ם)

פרק א - משנה ב

מַאימְתֵי הַפְּרוֹת חַיְבוֹת **(ב)** בַּמַּעֲשָׂרוֹת.
הַתְּאֲנִים, מְשִׁיבְחֵי לֹו. הָעֲנָבִים וְהָאֲבִשִׁים,
מְשִׁהֲבְאֵי שׁוֹ. הָאוֹג וְהַתּוֹתִים, מְשִׁאֲדִימוֹ. וְכָל
הָאֲדָמִים, מְשִׁאֲדִימוֹ. הָרְמוֹנִים, מְשִׁמְסוֹ.
הַתְּמָרִים, מְשִׁטִּילוֹ שְׂאֵר. הָאֲפְרֹסְקִים,
מְשִׁטִּילוֹ גִידִים. הָאֲגוּזִים, מְשִׁעֲשׂוֹ מְגוּרָה.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הָאֲגוּזִים וְהַשְּׂקָדִים,
מְשִׁעֲשׂוֹ קִלְפָּה :

ר"ע מברטנורה **מַאימְתֵי הַפְּרוֹת חַיְבוֹת בַּמַּעֲשָׂרוֹת.** דְּתַחֲלָתָן אֵינּוּ אֶכְל, וְצָרִיךְ לִתֵּן שְׁעוֹר לְכָל פְּרִי וּפְרִי מַאימְתֵי נִגִיעַ זְמַנּוֹ לְהִיּוֹת רְאוּי לְאֲכִילָה :
מְשִׁיבְחֵי לֹו. תַּחֲלַת בְּשׂוּלָם קְרוּי בַּחֲל, וְדָגְמָא לְזוֹ תַּחֲלַת יָמֵי הַנְּעוּרִים
בְּאִשָּׁה קְרוּי בַּחֲל. וּמְפָרֵשׁ בְּגִמְרָא מְשִׁילְבִין רְאִשֵׁיהֶם זֶהוּ הַתַּחֲלַת
בְּשׂוּלָם : **הָאֲבִשִׁים.** מִיּוֹן מְמִינֵי הָעֲנָבִים הָרְעִים כְּמוֹ וַיַּעַשׂ בְּאִשִׁים (ישעיה
ה) : **מְשִׁהֲבְאֵי שׁוֹ.** שְׁנַתְּבִשְׁלוֹ כָּל כֶּךָ עַד שֶׁהַחֲרָצִנִים שְׂבַפְנִים נִרְאִים מִבַּחוּץ

מתוך הקלפה. ואשכול שיש בו גרגר אחד שהגיע לשעור זה הוי כלו חבור למעשרות: **והאוג**. אילן שפרותיו אדמים, וקורין לו בלע"ז קורניאול"י: **והתותים**. בערבי תו"ת ובלע"ז מורא"ש: **משמסו**. משיתמעך האכל מתחת ידו. ואם הגיעה אפלו פרדה אחת של רמון לשעור זה כל הרמון חייב במעשרות: **משיתלו שאר**. משיתחוו כשאר שיש בו סדקים: **משיתלו גידים**. כשמתחילים להתבשל נראים בהם כמין גידים אדמים: **משיעשו מגורה**. משיתבדל האכל מן הקלפה החיצונה ויהיה האכל כאלו מנח במגורה דהינו אוצר: **משיעשו קלפה**. הקלפה התחתונה הסמוכה לאכל, ואינה נעשית אלא אחר גמר בשול הפרי. ואין הלכה כרבי יהודה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ב} **חייבות**. פרוש כשאוכל קבע. אבל עראי רשאי עדין לאכל עד שיגיעו זמנים אחרים: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כבר ביארנו שפירות האילן אינן חייבות במעשר עד שיעשו פרי ולפיכך אמר התאנים משיבחילו פ"י משיתחילו להתבשל וזמן זה הבשול הוא שמלקטים את התאנה מן האילן ומניחין עשרים וארבעה שעות ותהיה ראויה לאכילה:

ובוחל. הוא בלשון חכמים הפרי המבושל:

ואבשים. כמו באושים וזה מין ממיני הענבים אלא שהוא מין גרוע אמר הכתוב (ישעיה ה) ויקו לעשות ענבים ויעש באושים כך פירשו גדול מגדולי הגמרא וענין שהבאישו שיתרככו ויזדככו כל כך זגי הענבים עד שיראו הגרעיני מבחוץ לרוב המים שבתוכה וכבר בארנו במס' שביעית (פ"ד מ"ח) מפני מה אמרו לשון הבאישו:

והאוג. נקרא בערבי סמאק שמו וכבר זכרנוהו (פ"א מ"א דדמאי):

והתותים. ידוע וכן קורין אותו בערבי תות ובלע"ז מורא:

וכל האדומים משיאדימו. ענינו כיכל מה שטבעו להיות אדום כשיגמור בשולו שהוא חייב במעשר תכף שיתחיל להאדים: ופ"י משימסו משיציץ משקה מגרעיני הרמון בין האצבעות מגזרת אחינו המסו את לבבנו (דברים א) המסו מלה מושאלת אבל החבור הנכון וחס השמש ונמס (שמות טז):

משיטילו שאור. פירוש משיתרפאו ג] ויתנפחו כלחם החמץ כי זה הוא מנהג התמרים בעת הבשול:

האפרסקין משיטילו גידים. ענינו כי האפרסקין כשיתחילו להתבשל נמשכין בהם כמו חוטין או גידין אדומים וכן אמר משיטילו גידים אדומים וכן יארע שם בתחלת הבשול שיתחילו להתאדם קצתם:

משיעשו מגורה. ענינו משיבדל האוכל מן הקליפה החיצונה ויהיה האוכל כאילו הוא במגורה והוא האוצר ואמר רבי יהודה משיעשו קליפה ר"ל הקליפה הפנימית שהיא דבוקה לאוכל כי זו אינה מובדלת אלא אחר גמר בשולם וכן אמרו בקליפה שעל גבי האוכל ולא יהיה זה אלא אחר בשולן תכלית הבשול כמו שביארנו ואין הלכה כר' יהודה: (רמב"ם)

פרק א - משנה ג

הַחֲרוּבִין, מְשִׁינְקָדוּ. וְכָל הַשְּׁחוּרִים, מְשִׁינְקָדוּ.
הָאֲגָסִים וְהַקֶּרְסָטוּמִּלִּין וְהַפְּרִישִׁין וְהַעֲזָרְדִּים,
מְשִׁינְקָרְחוּ. וְכָל הַלְּבָנִים, מְשִׁינְקָרְחוּ. הַתְּלָתָן,
מְשִׁינְצִמָּח. הַתְּבוּאָה וְהַזֵּיתִים, מְשִׁינְכְּנִיסוּ
שְׁלִישׁ:

ר"ע מברטנורה מְשִׁינְקָדוּ. מְשִׁינְקָדוּ בְּהֵם נְקוּדוֹת שְׁחוּרוֹת. כִּי בְּגִמְרָא בְּשׂוּלָם הֵם מִתְחִילִים לְהִשְׁחִיר: **וְכָל הַשְּׁחוּרִים.** כְּגוֹן עֲנָבֵי הַדָּס וְעֲנָבֵי סֵנָה: **אֲגָסִים.** בְּעֶרְבֵי אֲגִיס, וּבְלַע"ז פִּירָא"ש: **קֶרְסָטוּמִּלִּין.** תְּפוּחִים קִטְנִים הַדּוּמִים לַעֲפָצִים שְׁקוּרִין מִלִּין: **פְּרִישִׁין.** קוֹנְדוּנִי"ש בְּלַע"ז, וּבְעֶרְבֵי סִפְרָג"ל: **עֲזָרְדִּין.** בְּעֶרְבֵי זַעֲרוּ"ד, וּבְלַע"ז סוֹרַב"ש: **מְשִׁינְקָרְחוּ.** פְּרוֹת הַלָּלוּ בְּקִטְנֵן מְכָסִים שְׁעָרוֹת דְּקוֹת כְּמִין נוֹצָה, וְכִשְׁיִתְחִילוּ לְהִתְבַּשֵּׁל נִקְרְחוּ מֵעַט מְעַט, וּבְגִמְרָא בְּשׂוּלָם נוֹפֵל הַכֹּל: **הַתְּלָתָן מְשִׁינְצִמָּח.** מְשִׁינְצִמָּח בְּבִשּׁוּלוֹ עַד שֶׁאֵם הָיוּ זֹרְעִים אוֹתוֹ הָיָה צוּמָח. וְסִימָן לִידַע מָתִי הִגִּיעַ לְשַׁעוֹר זֶה, נוֹתֵן אוֹתוֹ לְתוֹךְ הַפִּי, וְכָל פְּרֻדָּה

שְׁשׁוּקְעַת רַבָּה בְּמִים בְּיָדוֹעַ שְׁאֵם יִזְרַעְנָה תִצְמִיחַ. וְדַרְשִׁינָן לָהּ מִדְּכָתִיב (דְּבָרִים יד) עֲשֵׂר תִעְשֶׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת זֶרְעֲךָ, דָּבָר שֶׁהוּא נִזְרַע וּמְצַמִּיחַ: מְשִׁיכְנִיסוֹ שְׁלִישׁ. שְׁנַתְּגַדְלוּ שְׁלִישׁ מִמָּה שֶׁעֲתִידִין לְהַתְּגַדֵּל. אִי נִמְי כְּשֶׁבָא לְעֶצְרוֹ וּלְסַחֲטוֹ (ג) מוּצִיא מֵהֶן עֲכָשְׂיוֹ שְׁלִישׁ מִמָּה שֶׁמוּצִיא כְּשֶׁנִּתְבְּשְׁלוֹ לָפָה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט (ג) לְעִנְיָן זֵיתִים כָּתֵב כּוֹן, וּלְעִנְיָן תְּבוּאָה כְּשֶׁבָא לְטַחֲנוֹ. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם משינקדו פי' שיעשה בהם נקודות שחורות:

האגסים וקרוסטומלים ופרישים ועוזרדין כולם ידועים וכבר בארנו את כולם (פ"א מ"ד דכלאים):

משיקרחו. ר"ל משיהיו בו בהרות לבנות וזה לא יארע עד שיפול מהם אותו השער הדק ומפני זה אמר משיקרחו מגזרת קרחה והוא הסרת השיער מן הראש ואמרו בגמ' משינקדו משיעשו נקודות שחורות משיקרחו משיעשו קרחות לבנות:

תלתן כדי שתצמיח אמרו כדי שתזרע ותצמח ענינו שיהיה זה התלתן כ"כ קשה ומבושל שיהי' צומח כשיזרעו אותו והוא ידוע אצלם שהיו שורים הזרע במים אם היו משתקעים הגרגרים או רוב כל אחד מהם במים היו יודעים שהיו צומחים אלו היו זורעים אותם ואז באו לעונת המעשרות וכבר בארנו במסכת שביעית (פ"ד מ"ט) ענין אמרם משיכניסו שליש כמו שפרט הגמרא א"כ המובן מזה הענין שהמוציא המעשרות צריך שיוציאם כשיגמר בשול הפירות וטעמם: (רמב"ם)

פ ר ק א - משנה ד

וּבִיָּרֶק, הַקְּשׁוּאִין וְהַדְּלוּעִים וְהָאֲבִטִּיחִים וְהַמְּלַפְפוֹנוֹת, הַתְּפוּחִים וְהָאֲתְרוּגִין, חֲזִיבִים

גְּדוּלִים וְקִטְנִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר אֶת
הָאֶתְרוּגִים בְּקִטְנָן. הַחֵיב בַּשְּׂקָדִים הַמָּרִים,
פְּטוֹר בַּמְתוּקִים, הַחֵיב בַּמְתוּקִים, פְּטוֹר
בַּמָּרִים :

ר"ע מברטנורה וּבִירַק הַקְּשׁוּאִים וְהָאֲבִטִּיחִים. הֵכִי קֵאָמַר אַרְבָּעָה מֵיָנִים
הִלְלוּ בִירַק, שֶׁהוּא הַקְּשׁוּאִין וְהָאֲבִטִּיחִים וְהַדְּלוּעִין וְהַמְּלַפְּפוֹנוֹת, וּבִפְרוֹת
הָאֵילָן הַתְּפוּחִים וְהָאֶתְרוּגִים, חֵיבִים בֵּין גְּדוּלִים בֵּין קִטְנִים, לְפִי
שֶׁתַּחֲלַתָּן אֶכְל וְסוּפָן אֶכְל, וְהוּא נֶאֱכָלִים בֵּין גְּדוּלִים בֵּין קִטְנִים : רַבִּי
שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר אֶת הָאֶתְרוּגִין בְּקִטְנָן. דְּסָבִירָא לִיה שְׁאִין נֶאֱכָלִים קִטְנִים,
וְלֹא הוּי תַחֲלַתָּן אֶכְל. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן : שְׂקָדִים הַמָּרִים.
נֶאֱכָלִים בְּקִטְנָן וְאִין נֶאֱכָלִים בְּגִדְלוֹן. וְשְׂקָדִים מְתוּקִים אֵיפְכָא : (ר"ע
מברטנורה).

רמב"ם שיעור זה המשנה כן ובירק הקשואים והאבטיחים והדלועים
והמלפפונות וכן התפוחים והאתרוגים חייבים גדולים וקטנים לפי
שתחלתן אוכל וסופן אוכל וראוין הם לאכילה כשהם קטנים ואין מניחים
אותן אלא להוסיף אוכל כמו שקדם וכבר בארנו פעמים מה הם הקשואים
והאבטיחים והדלועין והמלפפונות התפוחים והאתרוגים :

והשקדים המרים. הם ראוין לאכילה כשהם קטנים קודם בשולן לפי שאז
הם ראוין לאכילה א] וכשנתבשלו נפטרו מן המעשרות לפי שאז אינם
ראוים לאכילה והשקדים המתוקים בהפך זה בתחלתן פטורים מן
המעשרות לפי שאינם ראוין לאכילה וחייבין לאחר בשולן ואין הלכה כרבי
שמעון : (רמב"ם)

פּרַק א - מִשְׁנֵה ה

אֵיזָהוּ גִרְוֹן לְמַעֲשָׂרוֹת. הַקְּשׁוּאִים וְהַדְּלוּעִים,

מְשִׁיפֶקְסוּ. וְאִם אֵינוּ מְפַקֵּס, מְשִׁיעֵמִיד עֲרָמָה.
אֲבִטִיחַ, מְשִׁישֶׁלֶק. וְאִם אֵינוּ מְשִׁלֵּק, עַד
שִׁיעֵשָׁה מְקַצָּה. יָרֵק הַנְּאָגֵד, מְשִׁיאֲגֵד. אִם אֵינוּ
אוֹגֵד, עַד שִׁימְלֵא אֶת הַכְּלִי. וְאִם אֵינוּ מְמַלֵּא
אֶת הַכְּלִי, עַד שִׁילְקֵט כָּל צָרְכוֹ. כִּלְכָּלָה, עַד
שִׁיחְפָּה {ד}. וְאִם אֵינוּ מְחַפֵּה, עַד שִׁימְלֵא אֶת
הַכְּלִי. וְאִם אֵינוּ מְמַלֵּא אֶת הַכְּלִי, עַד שִׁילְקֵט
כָּל צָרְכוֹ. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים, בְּמוֹלִיךְ
לְשׁוּק. אֲבָל בְּמוֹלִיךְ לְבֵיתוֹ, אוֹכֵל מֵהֶם עֲרָאֵי
עַד שֶׁהוּא מְגִיעַ לְבֵיתוֹ :

ר"ע מברטנורה איזהו גרנן למעשרות. אימתי הקבעו הפרות למעשר
ואסור לאכל מהן עראי, כמו התבואה בגרן. שאף על פי שהגיעו הפרות
לעונת המעשרות עדין מתר לאכל מהן עראי עד שיהא גרנן למעשרות:
מְשִׁיפֶקְסוּ. מְשִׁינְטֵל פִּיקֵס שְׁלֵהֶם, וְהוּא שְׁעַר הַצּוּמַח בְּהוֹן כְּשֶׁהוּן קִטְנִים,
וְכִשְׁנֵת בְּשִׁלּוֹ כָּל צָרְכוֹ נוֹשֵׁר: **מְשִׁיעֵמִיד עֲרָמָה.** שִׁיעֵשָׁה מֵהוֹן כְּרִי:
מְשִׁישֶׁלֶק. שְׁלוּק לְאֲבִטִיחַ כְּמוֹ פְּקוּס לְדְלוּעִים: **מְקַצָּה.** לְפִי שְׁאִין עוֹשִׂים
עֲרָמָה מִן הָאֲבִטִיחִים אֶלֶּא שׁוֹטְחִים אוֹתָם, וּמְקוּם שְׁשׁוֹטְחִים בּוֹ הַפְּרוֹת
קְרוּי מְקַצָּה: **יָרֵק הַנְּאָגֵד.** שֶׁדָּרְכוֹ לְמַכְרוֹ אֲגָדוֹת: **וְאִם אֵינוּ מְמַלֵּא אֶת
הַכְּלִי.** כְּגוֹן שְׁרוּצָה לְמַלְאֵת שְׁנִים אוֹ שְׁלֹשָׁה כְּלִים, אוֹכֵל מִכָּל אֶחָד עֲרָאֵי
עַד שִׁימְלֵא אֶת הָאֲחֵרוֹן: **כִּלְכָּלָה.** הַמְּלַקֵּט יָרֵק לְתוֹךְ הַכִּלְכָּלָה דְּהֵינּוּ סֵל:
מְשִׁיחְפָּה. אֶת הַיָּרֵק בְּהוֹצִין אוֹ בְּעֵלִין שֶׁדָּרְכוֹ לְכִסּוֹת בּוֹ: **בְּמָה דְבָרִים
אֲמוּרִים.** שֶׁזֶהוּ גֵרְנָן לְמַעֲשָׂרוֹת: **בְּמוֹלִיךְ לְשׁוּק.** לְמַכֵּר, דְּלֹאוּ בְּדַעְתּוֹ
הַדְּבָר תְּלוּי, שְׁמָא יִמְצָא לְקוֹחוֹת וְיִהְיוּ הַפְּרוֹת טְבוּלִים שֶׁהַמְּקַח קוֹבֵעַ
לְמַעֲשֵׁר: **אֲבָל בְּמוֹלִיךְ לְבֵיתוֹ אוֹכֵל עֲרָאֵי עַד שֶׁמְגִיעַ לְבֵיתוֹ.** דְּבִדְעָתוֹ
תְּלוּי הַדְּבָר, וְלֹא יִהְיוּ הַפְּרוֹת טְבוּלִים עַד שֶׁיִּגְיַע לְבֵיתוֹ, שֶׁהַטְּבֵל אֵינוּ חָיֵב
בְּמַעֲשֵׁר עַד שֶׁיִּרְאֶה פְּנֵי הַבַּיִת, דְּכָתִיב (דְּבָרִים כו) בְּעֲרַתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת:
(ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ד} שִׁיחְפָּה. פְּרוֹשׁ פְּעֻמִּים שְׁאִין רְצוֹנוֹ לְמַלְאוֹתָהּ וּמְכַסָּה הַפְּרוֹת
שֶׁבְּכִלְכָּלָה בְּעֵלִין אוֹ בְּהוֹצִין וּבְכִיּוּצָא בָּהֶם, וְהֵינּוּ דְקָאֵמַר מְשִׁיחְפָּה. תּוֹסֵפוֹת
יוֹם טוֹב בְּשֵׁם הַפְּרוֹשׁ: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם גרנן למעשרו' כמו מלה מושאלת והכוונה ששאל התנא אימתי יהיו
הפירות כמו התבואה כשהיא בגורן שאסור לאכול ממנה אכילת עראי לפי
שכבר נקבעה למעשר כי קודם גרנן של מעשרות אף על פי שהגיעו לעונת

המעשרות מותר לאכול מהם אכילת עראי ודרך הקשואים והדלועין שיעלה עליהם כמו שער או כמו קוץ דק מאד והוא נקרא פקס וכן יעלה על האבטיחים כמו שער ויקרא שלק ואמרם משיפקסו ומשילקו רוצים בו מעת שיפול מהם אותו השער כשיקנחם בידו וכן אמרו בגמרא *מעת שירים שלף וקיא :

עד שיעשה מוקצה. ענינו עד שישטח אותם ויסדר אותם והמקום ששוטחין בו הפירות נקרא מוקצה כי האבטיחין אין עושין מהם ערימה לפי שהם מתחברים זה עם זה :

משיחפה. פ"י משיכסה כמו שדרך בני אדם האוספים את הפירות שמכסין אותן בעלי האילן ודומיהן :

במה דברים אמורים. שכשיגיעו לעת הזאת שקבעו למעשרות אסור לאכול מהם עראי במוליד לשוק למכור אבל במוליד לביתו אוכל עראי עד שהוא מגיע לבית וכבר קדם לך זה העיקר בפרק שמיני (מ"ג) ממסכת תרומות כי הטבל אינו מתחייב במעשרות עד שהוא רואה פני הבית שנאמר (דברים כו) בערתי הקדש מן הבית : (רמב"ם)

פרק א - משנה ו

הפֶּרֶד וְהַצְמוּקִין (ה) וְהַחֲרוּבִין, מְשִׁיעֵמִיד (ו) עֲרָמָה. הַבְּצָלִים, מְשִׁיפֵקֶל. וְאִם אֵינוֹ מְפִקֵל, מְשִׁיעֵמִיד עֲרָמָה. הַתְּבוּאָה, מְשִׁימָרֶחַ. וְאִם אֵינוֹ מְמָרֶחַ, עַד שְׂעֵמִיד עֲרָמָה. הַקֶּטְנִיּוֹת, מְשִׁיכְבֵּר. וְאִם אֵינוֹ כּוֹבֵר, עַד שְׂימָרֶחַ. אֶף עַל

פִּי שְׁמֵרָח, נוֹטֵל מִן הַקְּטָעִים וּמִן הַצְּדָדִים וּמִמָּה שֶׁבְּתוֹךְ הַתְּבֹן, וְאוֹכֵל:

ר"ע מברטנורה **הפרד**. רגילין היו לפרד ברמונים וליבשון, ואותן הגרגרים יבשים קרויין פרד על שם שמפרידים אותן כדי שתכנס בהן [החמה] מכל צד: **משיפקל**. כמו משיקלף **ז**, כלומר משיסיר מעליהן הקלפות הרעות: **משימרח**. אחר שמנקין התבואה מן הפחץ שלה צוברים אותה במקום אחד בגרן, ומיפה פני הכרי ומחליקין אותו, והוא הנקרא מרוח: **משיכבר**. לפי שרגילים לעקר הקטנית עם העפר צריך לכברם בכברה: **קטעים**. שבלים קטועים שלא נדושו: **מן הצדדים**. צדי הכרי שלא נתמרח: **וממה שבתוך התבן**. שלא נזרה מן הפחץ: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **ה** **הצמוקין**. הענבים היבשים. הרמב"ם: **ו** **משיעמיד**. ערמה, שדרך להעמידם בראש הגג ליבשם. פרוש: **ז** בחלוף, כמו שמלה שלמה: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם פרד. הוא גרגר הרמון מפרדין אותם ומיבשין אותן ונקראו פרדים וצמוקים הענבים היבשים:

משיפקל. ענינו משיכרת עליו שלו ויסיר הנתלה בהם:

משימרח. ענינו משיברור אותם מן התבן ברירה גמורה וכבר בארנו במסכת פאה (פ"א מ"ו) הטעם מפני מה קורין הענין הזה מריחה:

משיכבור ענינו משיכבור בכברה ויצא כל מה שיש בה מן התבן ומן הצרורות ושם זה הכלי כברה:

קוטעין מה שהוקצה מן הגדיש לאחד מן הצדדים: (רמב"ם)

הַיִּין, מְשִׁיקָפָה. אַף עַל פִּי שְׁקָפָה, קוֹלֵט מִן
הַגַּת הָעֲלִיוֹנָה וּמִן הַצָּנוֹר, וְשׁוֹתָהּ. הַשָּׁמוֹן,
מְשִׁירֵד לְעוֹקָה. אַף עַל פִּי שְׁיָרֵד, נוֹטֵל מִן הָעֶקֶל
וּמִבֵּין הַמָּמֶל וּמִבֵּין הַפְּצִים, וְנוֹתֵן לַחֲמָטָה
וְלַתְּמָחוּי, אֲבָל לֹא יִתֵּן לְקִדְרָה וְלַלְפָס כְּשֶׁהוּ
רוֹתְחִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, לְכֹל הוּא נוֹתֵן, חוּץ
מִדְּבַר שֵׁשׁ בּוֹ חֲמֵץ וְצִיר :

ר"ע מברטנורה **מְשִׁיקָפָה**. מְשִׁיֵסִיר הַחֲרָצִימִים וְהַזָּגִים שֶׁמַּעֲלָה הַיִּין בְּתוֹךְ
בוֹר שֶׁל יַיִן בְּשַׁעַת רְתִיחָתוֹ : מִן הַגַּת הָעֲלִיוֹנָה. שְׁעֵדִין לֹא יָרֵד לְבוֹר : וּמִן
הַצָּנוֹר. הָעֲשׂוּי בְּפִי הַגַּת, וְהַיִּין מְקַלֵּחַ מִן הַצָּנוֹר לְבוֹר. וְהַיִּין שֶׁבִּגְת אוֹ
שֶׁבְּצָנוֹר עֵדִין לֹא נִגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ : לְעוֹקָה. גִּמְא שְׁלִפְנֵי בֵּית הַבַּד שֶׁהַשָּׁמוֹן
יורֵד לְתוֹכָהּ : עֶקֶל. כָּלֵי עֲשׂוּי מִחֲבָלִים שְׁצוּבָרִים הַזֵּיתִים לְתוֹכוֹ
כְּשֶׁמְכַבֵּידִים הַקּוֹרָה עֲלֵיהֶם : מָמֶל. הַרְכָּב הָעֲלִיוֹנָה שֶׁטוֹחֲנִין בָּהּ
הַזֵּיתִים : מִבֵּין הַפְּצִים. שָׁמוֹן הַיּוֹצֵא מִבֵּין הַנְּסָרִים : חֲמָטָה. הִיא עֵגֶה
דְּקָה, וְכִשְׁמוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִן הַתְּנוֹר רְגִילִים לְהַחֲלִיק פְּנִיָּה בְּשָׁמוֹן, וְקָא
מְשִׁמַּע לָן דְּלֹא חָשִׁיב כְּמִבְשָׁל. שֶׁהָאֵשׁ קוֹבַעַת לְמַעְשָׁר וְאִסוּר לְאָכֹל עֲרָאֵי
מִכָּל תְּבוּאָה וּפְרוֹת וְיִרְקוֹת שֶׁנִּתְבַּשְׁלוּ בְּאוֹר (ח), אֲבָל הָאֵי לֹא חָשִׁיב
בְּשׂוּל : וְכֵן לַתְּמָחוּי. דְּכָלֵי שְׁנֵי הוּא וְאִינוּ מְבַשָּׁל : אֲבָל לֹא יִתֵּן. שָׁמוֹן
לְקִדְרָה וְלַלְפָס כְּשֶׁהוּ מְרַתִּיחִים. אַף עַל פִּי שֶׁהָעֲבִירָן מִן הָאוֹר, וְיֹאכֹל
אֲכִילַת עֲרָאֵי, דְּכָל זָמַן שֶׁהִיד סוֹלְדַת בְּהוֹן חָשׁוּב כְּמִבְשָׁל וְקִבַּע לְמַעְשָׁר :
לְכֹל הוּא נוֹתֵן. לְכֹל אֲלֶפְסִין רוֹתְחִין וְלְכֹל קִדְרוֹת רוֹתְחוֹת הוּא נוֹתֵן,
לְאַחַר שֶׁהָעֲבִירָן מִן הָאוֹר, וְאִינוּ קוֹבַעַת לְמַעְשָׁר : חוּץ מִדְּבַר שֵׁשׁ בּוֹ חֲמֵץ
וְצִיר. שֶׁחֲרִיפְתּוֹ שֶׁל חֲמֵץ וְצִיר מְסִיעַ לְבִשָּׁל. וְאִין הֵלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה : (ר"ע
מברטנורה).

עיקר תוי"ט (ח) הַטַּעַם שֶׁאִין הַמְּנַהֵג שֶׁיִּבְשָׁל אָדָם וְיֹאכֹל וְתִקְרָא זֹאת
הָאֲכִילָה עֲרָאֵי, לְפִי שֶׁכִּיּוֹן שֶׁבִשָּׁל אִינוּ עֲרָאֵי. הַרְמַב"ם : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם משיקפה. פירוש משיעלה עליו קצף ובלשון חכמים אופיא :

קולט כמו חוטרף :

גת העליונה. גת שדורכין שם הענבים הגת התחתונה הוא המקום שהיין
יורד ומתקבץ לתוכה ובלשון קודש יקב :

וצנור ידוע ממנו יורד היין :

עוקה. היא החפירה שמתקבץ לתוכה השמן :

ועקל הוא החבל כי היו לוקחים החבלים ועושים מהם כמו כלי עגול וצוברין לתוכו הזיתים וסוחטין אותם ואותו הכלי העשוי מן החבלים נקרא עקל :

וממל הוא האבן שטוחנין בו הזיתים :

ומבין הפסים ענינו מבין שני האבנים או שני העצים מעצי הגת או אבניה והעיקר אצלנו כי הבשול על האש קובע למעשרות שאין המנהג שיבשל אדם ויאכל ותקרא זאת האכילה אכילת עראי לפי שכיון שבשל אינו עראי ועוד יתבאר זה לפנינו :

וחמטה ותמחוי שמות למיניהם מן הכלים שנותנים בהם המאכל כשהוא חם :

וקדרה ולפס. שמות הכלים שמבשלים בהם התבשיל והתיר לתת השמן בכלי שנותנין המאכל לפי שאינו מתבשל לשם ואסור לו לתת אותו בקדרה שבשל בה התבשיל כל זמן שהיא רותחת לפי שהוא מתבשל לשם ורבי יהודה מתיר שיתן לקדרה וללפס כשהן רותחים אלא אם היה באותו התבשיל הרותח שיש באותה הקדרה חומץ או ציר לפי שהוא מתבשל מחמת החדוד ואין הלכה כרבי יהודה : (רמב"ם)

פרק א - משנה ח

הַעֲגוּל, מְשִׁיחֵלִיקָנוּ. מִחֲלִיקִים בְּתֵאֵנִים
וּבְעֵנָבִים שֶׁל טָבֵל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר. הַמִּחְלִיק
בְּעֵנָבִים, לֹא הֶכְשֵׁר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הֶכְשֵׁר.
הַגְּרוּגְרוֹת, מְשִׁידוֹשׁ. וּמְגוּרָה {ט} מְשִׁיעֵגֵל. הִיא
דָּשׁ בְּחֻבֵּית וּמְעֵגֵל בְּמְגוּרָה, נִשְׁבְּרָה הַחֻבֵּית

וּנְפִתְחָה הַמְּגוּרָה, לֹא יֵאָכֵל מֵהֶם עֲרָאִי. רַבִּי יוֹסִי מֵתִיר :

ר"ע מברטנורה **העגול של דבילה**. רגילין להחליק פניו במשקין, והוא גמר מלאכתו למעשר: **בתאנים ובענבים של טבל**. במשקין היוצאים מתאנים וענבים של טבל מחליקים בהם העגול של דבילה, ולא חשיבי כיון דאזלי לאבוד: **ורבי יהודה אוסר**. דמשקין חשובין הם ואסורים משום טבל. ואין הלכה כרבי יהודה בכלה מתניתין: **המחליק בענבים**. משפשוף הענבים על עגול של דבילה: **לא הכשר**. העגול לקבל טמאה, דלא חשיב משקה זה שיוצא מן הענבים. ובמשקה העומד לצחצח פליגי [בה] תנא קמא ורבי יהודה אי חשיב משקה אי לא: **משידוש**. מיבשים התאנים ואחר כך דשים אותם במקלות לתוך החבית, או מעגלן אותם בידיים לתוך האוצר. ודישת החבית ועגול המגורה הוא גמר מלאכתן: **לא יאכל מהן עראי**. דקא סבר לא עליון צריך לתחתון ולא תחתון צריך לעליון וכבר נגמרה מלאכתן. ורבי יוסי סבר עדן צריך לזה ולא נגמרה מלאכתן. ואין הלכה כרבי יוסי: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ט} **מגורה**. אוצר. הר"ב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כבר בארנו שעגול הוא כמו רחים שעושין מדבלת התאנים. ופי' משיחליקנו ששפין ומחליקין אותן העגולים:

ומחליקין בתאנים ובענביי של טבל ולא נאמי שהוא מכחיש אותן ומכין אותם להפסד מפני שכשמושחין אותן ומחליקין אותם *למהר בהם ימהר העפוש. וכשמושחין ענבים יקבלו לחלוחית ואומר ר' יהודה כי כבר הוכשר לטומאילפי שהיין מכלל שבעה משקין המכשירין כמו שבארנו בתרומות (פי"א מ"ב) וכאילו בלל אותו ושראו במשקה הענבים:

משידוש. פי' משיכתוש אותם קצתם על קצתם בכלי שהוא רוצה להצניעם בהם:

והמנורה משיעגיל. ענינו כשרוצה להכניסם באוצר משיתחיל להחליקם ע"פ האוצר ולהשוותם ומעגלה שם הכלי המחליק שבו מחליקין הקרקע והגגות ואין הלכה כרבי יהודה ולא כרבי יוסי בכל זה המאמר: (רמב"ם)

פרק ב - משנה א

הָיָה עוֹבֵר בְּשׁוֹק וְאָמַר, טָלוּ לָכֶם תְּאֵנִים, אוֹכְלִין וּפְטוּרִין. לְפִיכָךְ אִם הִכְנִיסוּ לְבֵיתְהֶם, מִתְקַנִּים וְדָאֵי. טָלוּ וְהִכְנִיסוּ לְבֵיתְכֶם [ב], לֹא יֵאָכְלוּ מֵהֶם עֲרָאֵי. לְפִיכָךְ אִם הִכְנִיסוּ לְבֵיתְהֶם, אֵינָם מִתְקַנִּים אֶלָּא דְמָאֵי:

ר"ע מברטנורה הָיָה עוֹבֵר בְּשׁוֹק. עַם הָאָרֶץ הִחְשׂוּד עַל הַמַּעֲשָׂרוֹת: אוֹכְלִין וּפְטוּרִים. דְּאָמַר לֹא רָאוּ פְּנֵי הַבַּיִת וְלֹא הִקְבְּעוּ לְמַעֲשֵׁר [א]. וְאָף עַל גַּב דְּמִכָּר קוֹבֵעַ לְמַעֲשֵׁר, הָאֵי מִתְּנָה זְהִיב לְהוּ, וּמִתְּנָה אֵינָה קוֹבֵעַת: מִתְקַנִּים וְדָאֵי. שְׁהֵנוּתָן לֹא עֲשֵׂר, דְּסָבַר הוּא שְׂיֵאָכְלוּ בְּשׁוֹק וְלֹא בְּעֵי עֲשׂוּרֵי, וְכִיּוֹן דְּהִכְנִיסוּם לְבֵית הַקְּבָעוּ. וְדוּקָא שְׁנַתְּנוּ לְהֶם דְּבַר מַעֲט שְׂרָאוּי לְאָכְלוּ בְּשׁוֹק, אֲבָל אִם נָתַן דְּבַר מְרַבָּה, אוֹ שְׁהִיָּה הַמְקַבֵּל אָדָם שְׂאִין דְּרָכּוֹ לְאָכַל בְּשׁוֹק, אוֹ הַדְּבַר הַנִּתְּנָן אֵינּוּ נֵאָכְל כְּדָ כְּמוֹת שְׁהוּא, בְּכָל אֵלוּ הוּי כְּאוֹמַר הִכְנִיסוּ לְבֵיתְכֶם, וְאָסוּר לְאָכַל מֵהֶם עֲרָאֵי דְמִסְתַּמָּא כְּבָר הִקְבְּעוּ לְמַעֲשֵׁר: אֵין מִתְקַנִּים אֶלָּא דְמָאֵי. וְנוֹתָן תְּרוּמַת מַעֲשֵׁר לְכַהֵן, וּמַעֲשֵׁר רֵאשׁוֹן וְעֵנִי נוֹטֵל לְעֶצְמוֹ: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [א] דְּאָלוּ רָאוּ פְּנֵי הַבַּיִת עַל יְדֵי בַעַל הַבַּיִת וְהִקְבְּעוּ לְמַעֲשֵׁר טָבִיל לְהוּ וְאָסוּרִים לְכָל אָדָם: [ב] לְבֵיתְכֶם. דְּוָקָא לְבֵיתְכֶם, דְּאָלוּ לְבֵיתֵי אֵין בַּיִת אַחַר טוֹבֵל כְּדִלְקָמֵן. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כְּשֶׁזָּה הַמוֹכֵר הַמְּסַבֵּב בְּשׁוֹקִים מַכְרִיז וְאוֹמֵר טָלוּ לָכֶם תְּאֵנִים מוֹתֵר לְאָכּוֹל מֵהֶם עֲרָאֵי לְפִי שְׁנֵאֵמַר לֹא רָאוּ פְּנֵי הַבַּיִת וּלְפִיכָךְ אֵין מַכְרִיזִין עֲלֵיהּ

אלא לאוכלן בלבד עראי והוא כנותן מתנה ואין המתנה קובעת למעשר כמו המכר ואם הביאן לביתו צריך להוציא מהם המעשרות החייבות לטבל ואם אמר טלו והכניסו לבתיכם נאמר שהם ראו פני הבית ולפיכך לא יאכל מהם עראי ואינו נאמן באומר הכניסו לבתיכם שענינו שהן מעושרין ולפיכך יוציא מהם חקי הדמאי לפי שהוא ספק שמא אמר אמת באמרו שהן מעושרין או אמר שקר ומה שאמר לא אמר אלא כדי שיקפצו עליהם לוקחים וכל זה כשהמוכר עם הארץ כמו שבארנו במסכת דמאי : (רמב"ם)

פרק ב - משנה ב

היו יושבין בשער או בחנות, ואמר, טלו לכם תאנים, אוכלין ופטורין, ובעל השער ובעל החנות חיבין. רבי יהודה פוטר, עד שיחזיר את פניו, או עד שישנה מקום ישיבתו :

ר"ע מברטנורה ואמר טלו לכם תאנים. בעל השער או בעל החנות אמר כן **{ג}** : ובעל השער ובעל החנות חיבין. דביתו של אדם טובל לו, אבל לא לאחרים : ורבי יהודה פוטר. משום דשער וחנוית אדם בוש לאכל בתוכו. וחרצ הקובעת למעשר היא כל שאין אדם בוש לאכל בתוכה **{ד}** : עד שיחזיר פניו. במקום שיושב ומוכר הוא בוש לאכל בלא חזרת פנים, אבל במקום שאינו יושב ומוכר אינו בוש, וקימא לן מקום שהוא בוש פטור, מקום שאינו בוש חיב. ואין הלכה כרבי יהודה : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{ג}** וצריך לומר שהפרות מנחים בשוק, דאלו הפרות המה גם כן בשער או בחנות, אם כן טבולים והקבעו למעשר ואסורין גם לאחרים. והוא הדין דהנה מצי למתני היו יושבים בבית, אלא שדך המוכר פרות לישוב בשער או בחנות : **{ד}** דברי רבי נחמיה במשנה ה' פרק ג'. ובירושלמי, רבי יהודה ורבי נחמיה אמרו דבר אחד : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מבואר הוא כי בעל החנות ובעל החרצ לפי שאותו מקום הוא מקום ישיבתו נקבעים במעשרות מחמתו ואין הלכה כר' יהודה : (רמב"ם)

פרק ב - משנה ג

המַעֲלָה פְּרוֹת מִן הַגָּלִיל לַיהוּדָה, או עוֹלָה לִירוּשָׁלַיִם, אוֹכֵל מֵהֶם עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְמָקוֹם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ, וְכֵן בַּיהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְמָקוֹם הַשְּׁבִיטָה. וְהַרוֹכְלִין הַמְחֻזְרִין בְּעִירוֹת, אוֹכְלִים עַד שֶׁמַּגִּיעִים לְמָקוֹם הַלֵּינָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן **(ו)** הוּא בֵּיתוֹ :

ר"ע מברטנורה המַעֲלָה פְּרוֹת מִן הַגָּלִיל. לקט פְּרוֹת בַּגָּלִיל כְּדִי לְמַכְרֵן בַּיהוּדָה, לֹא הִקְבְּעוּ לַמַּעֲשֵׂר אֶפְלוּ לֹן בַּדֶּרֶךְ, עַד שֶׁיִּגִּיעַ לַיהוּדָה שְׂדַעְתּוֹ לְמַכְרֵם שֵׁם: **וְכֵן בְּחֻזְרָה**. אִם קָדַם שֶׁהִגִּיעַ לַיהוּדָה נִמְלֵךְ לְהַחֲזִירָן לַגָּלִיל, אוֹכֵל מֵהֶן עַד שֶׁיִּגִּיעַ לַגָּלִיל: **עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְמָקוֹם הַשְּׁבִיטָה**. לְמָקוֹם שֶׁהוּא רוֹצֵה לָנוּחַ שֵׁם בַּשְּׁבִיטָה, וּמִיָּד כְּשֶׁיִּגִּיעַ שֵׁם הִקְבְּעוּ פְּרוֹתָיו לַמַּעֲשֵׂר אֶף עַל פִּי שְׂעֵדִין לֹא הִגִּיעָה שְׁבִיטָה **(ה)**. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי מֵאִיר: **וְהַרוֹכְלִין הַמְחֻזְרִין בְּעִירוֹת**. לְמַכְרֵם בְּשָׂמִים וְתַמְרוּקֵי הַנְּשִׂים, וּמוֹלִיכִין עִמָּהֶם פְּרוֹת, אוֹכְלִים מֵהֶן עַד שֶׁיִּגִּיעוּ לְמָקוֹם הַלֵּינָה, וְכִשְׁמַגִּיעִים שֵׁם הִקְבְּעוּ הַפְּרוֹת לַמַּעֲשֵׂר: **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בֵּית רִאשׁוֹן**. שְׁבַעִיר שֶׁהוּא לֹן שֵׁם, קוֹבֵעַ לַמַּעֲשֵׂר, וְאֶפְלוּ הוּא לֹן בְּקֶצֶה הָאֲחֵר שֶׁל הָעִיר, לְפִי שֶׁאֵדָם רוֹצֵה לְפָנוֹת כְּלִיו בְּבֵית רִאשׁוֹן שֶׁהוּא פּוֹגֵעַ כְּדִי לָלוֹן שֵׁם. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט (ה) דָּאֵלוּ הִגִּיעַ הַשְּׁבִיטָה טְבֵלוּ אֶף עַל פִּי שֶׁלֹא יִחַדֵּם לְצַרְךָ הַשְּׁבִיטָה. יְרוּשָׁלַיִם: **(ו)** הָרִאשׁוֹן. כְּלוּמַר כִּינֹן שֶׁהִגִּיעַ לְבֵית הָרִאשׁוֹן שְׁבַעִיר נְטֵבֵלוּ הַפְּרוֹת אֶף עַל פִּי שֶׁלֹא לֹן שֵׁם. הַר"שׁ: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מקום השביטה הוא מקום שהוא שובת בו ביום השבת :

הרוכלים המחזרים בעיירות. עם הבשמים ההולכים מעיר אל עיר ומכפר אל כפר ואמר בכאן שהם רשאים לאכול כל היום מה שנותנים שם מן

הפירות אע"פ שהם נכנסין בבתים עד שיגיעו למקום הלינה ואין הלכה כר' מאיר ולא כר' יהודה : (רמב"ם)

פרק ב - משנה ד

פירות שתִּרְמֶן עד שֶׁלֹא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָּן, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹסֵר מְלֹאכֵל מֵהֶם עֲרָאִי. וְחֻכְמִים מִתִּירִין, חוּץ מִכֻּלְּכֹת תְּאֵנִים. כֻּלְּכֹת תְּאֵנִים שֶׁתִּרְמָה, רַבִּי שְׁמַעוֹן מִתִּיר, וְחֻכְמִים אוֹסְרִין : {ז}

ר"ע מברטנורה עד שלא נגמרה מלאכתן. שלא הגיע גרנן למעשר, כל פרי ופרי כפי מה שמפרש לעיל: רבי אליעזר אוסר לאכל מהן עראי. עד שיפריש כל מעשרותיהן, דתרומה טובלת: וחכמים מתירים. דסברי אין תרומה טובלת אלא אם כן תרם מתוך הפלפלה: כלכלת תאנים שתִּרְמָה. עד שלא הגיע גרנן למעשרות: רבי שמעון מתיר. אפלו תרם מתוך הפלפלה: וחכמים אוסרים. והלכה כחכמים, דתרומה קובעת למעשר כשתרם מתוך הפלפלה, ולאחר שתִּרְמָה אסור לאכל עראי מאותה פלפלה עד שיפריש כל המעשרות: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ז} וחכמים אוסרים. טעמיהו, דסברי דכשכונסין תאנים בפלפלה יש שפניחין אותן כד ונהנה גמר מלאכה, אף על גב דלאו פלי עלמא עבדי הכי אלא מחליקים אותם כדאיתא סוף פרק דלעיל. תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם ר"א אומר תרומה קובעת למעשר ואפי' בדבר שלא נגמרה מלאכתו. ואמרם כלכלת תאנים שתִּרְמָה ר"ל שתִּרְמָה קודם שתגמר מלאכתה ואין הלכה כר"א ולא כר' שמעון: (רמב"ם)

פרק ב - משנה ה

הָאוֹמֵר לְחֵבְרוֹ, הֵילֵךְ אֶסֶר זֶה וְתֵן לִי בּוֹ חֵמֶשׁ תְּאֵנִים, לֹא יֵאָכֵל עַד שְׂעֵשֶׂר, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אוֹכֵל אַחַת אַחַת, פְּטוּר, וְאִם צָרַף, חַיֵּב. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מַעֲשֶׂה בְּגִנַּת וְרִדִים שֶׁהֵיְתָה בִירוּשָׁלַיִם, וְהָיוּ תְאֵנִים נִמְכָּרוֹת מִשָּׁלֵשׁ וּמֵאַרְבַּע בְּאֶסֶר, וְלֹא הֵפְרֵשׁ מִמֶּנָּה תְרוּמָה וּמַעֲשֶׂר מֵעוֹלָם:

ר"ע מברטנורה עד שְׂעֵשֶׂר. דְּמִקַּח טוֹבֵל: וְאִם צָרַף. שֶׁלֵּקַח בְּעַל הַגְּנֵה שְׁתֵּימִים כְּאַחַת **[ה]** וְנָתַן לוֹ, חַיֵּב. אֲבָל בְּזִמְנוֹ שֶׁהַקּוֹנֶה לֵקֵט וְאָכַל, מוֹדָה רַבִּי מֵאִיר דְּאוֹכֵל אַחַת אַחַת: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה מַעֲשֶׂה בְּגִנַּת וְרִדִין וְכוּ'. וְהֵתֵם בְּעַל הַגְּנֵה הָיָה מְלַקֵּט, שֶׁלֹּא הָיוּ מְנִיחִים לְכַנֵּס שֵׁם אָדָם מִפְּנֵי הַרִידִים, וְאִף עַל פִּי כֵן לֹא הֵפְרֵשׁ מִמֶּנָּה תְרוּמָה וּמַעֲשֶׂר מֵעוֹלָם. וְהֵלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[ה]** בְּגִמְרָא פֶּרֶק ז' דְּבָבָא מְצִיעָא אֶסְמִכִּינוּ אֶקְרָא כִּי קִבְּצָם כְּעֵמִיר גְּרִנָּה (מִיכָה ד), וּפְרֵשׁ רַשִׁ"י אִין גְּרִין בְּלֹא קִבּוּץ, וְאִין קִבּוּץ פְּחוֹת מִשְׁתֵּימִים: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם והלכה כרבי יהודה: (רמב"ם)

פרק ב - משנה ו

הַאֲמִיר לְחֵבְרוֹ, הֵילָךְ אֶסֶר זֶה בְּעֶשֶׂר תְּאֵנִים
שְׁאָבֵר לִי, בּוֹרֵר וְאוֹכֵל. בְּאֶשְׁכּוֹל שְׁאָבֵר לִי,
מְגִרְגֵר וְאוֹכֵל **{ט}**. בְּרֵמוֹן שְׁאָבֵר לִי, פּוֹרֵט
וְאוֹכֵל. בְּאַבְטִיחַ שְׁאָבֵר לִי, סוֹפֵת וְאוֹכֵל. אֲבָל
אִם אָמַר לוֹ בְּעֶשְׂרִים תְּאֵנִים אֱלוֹ, בְּשָׁנֵי
אֶשְׁכּוֹלוֹת אֱלוֹ, בְּשָׁנֵי רֵמוֹנִים אֱלוֹ, בְּשָׁנֵי
אַבְטִיחִים אֱלוֹ, אוֹכֵל כְּדָרְכּוֹ וּפְטוֹר, מִפְּנֵי
שְׁקֵנָה בְּמַחְבֵּר לְקִרְקַע **{י}**:

ר"ע מברטנורה שְׁאָבֵר. שְׁאָבֵר וְאָבָחַר: **בוֹרֵר וְאוֹכֵל**. תּוֹלֵשׁ אַחַת אַחַת
וְאוֹכֵל, אֲבָל אִם תּוֹלֵשׁ וְצִרַף שְׁתֵּים חַיִּב: **מְגִרְגֵר**. מְלַקֵּט גְּרֵגֵר גְּרֵגֵר
וְאוֹכֵל: **פוֹרֵט**. בְּעוֹד הָרֵמוֹן בְּמַחְבֵּר פּוֹרֵט מִמֶּנּוּ גְּרֵגֵר גְּרֵגֵר וְאוֹכֵל:
וּבְאַבְטִיחַ סוֹפֵת וְאוֹכֵל. גְּרָסִינּוֹ, כְּלוּמַר חוֹתֵךְ חֲתִיכוֹת דִּקּוֹת וְאוֹכֵל: (ר"ע
מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ט} וְאוֹכֵל. פְּרוּשׁ בְּעוֹדוֹ בְּמַחְבֵּר כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַרְמְב"ם, שֶׁלֹּא יִכְרֹת
הָאֶשְׁכּוֹל כְּלוּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְחַיֵּב בְּמַעֲשְׂרוֹת, שֶׁהָרִי לֹא קָנָה אֶלָּא הַנִּתְלָשׁ. מֵה
שֶׁאֵין כּוֹן בְּסִיפָא דְאִמְרִינָן אֱלוֹ בְּמַחְבֵּר קָנָה, וַיִּתְּנוּ בְּרִישׁ פְּרָק ה' דְּהַקּוּנָה
בְּמַחְבֵּר לֹא נִקְבַּע לְמַעֲשֵׂר: **{י} בְּמַחְבֵּר**. וְנַעֲשֶׂה כְּבַעַל הַגְּנֵה דְדִתְּנוּ לְעִיל דְּאוֹכֵל
מִהוּ עֲרָאִי, וְעוֹד תִּנּוּ בְּמַחְבֵּר לְקִרְקַע פְּטוֹר. הַר"שׁ: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם שאבור. שאבחר:

מגרגר. ענינו שילקוט הגרגרים אחת אחת מן האילן ולא יכרות האשכול
כולו כדי שלא יתחייב במעשרות:

פורט ענינו שיפרד גרגרי הרמון:

סופת ואוכל. ענינו שיעשו מן האבטיח כמו לביבות ואוכל וכשקנה במחובר
לקרקע וכרתו אחר כך אוכל עראי כמו שעושה בעל הקרקע אבל אם קנה
ולא ייחד מה שקנה כאילו קנה דבר הנלקט ונקבע למעשר בקנין כמו
שיתבאר לך בזו המסכת כי הקניה והמכירה קובעת למעשר: (רמב"ם)

פרק ב - משנה ז

השׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לְקָצוֹת עִמּוֹ בְּתַאֲנִים, אָמַר לוֹ עַל מְנַת שְׂאוּכַל תַּאֲנִים, אוֹכַל וּפְטוֹר. עַל מְנַת שְׂאוּכַל אָנִי וּבְנֵי בֵיתִי, אוֹ שְׂאוּכַל בְּנֵי בִשְׂכָרִי **[יא]**, הוּא אוֹכַל וּפְטוֹר, וּבְנֵי אוֹכַל וְחַיֵּב. עַל מְנַת שְׂאוּכַל בְּשַׁעַת הַקְּצִיעָה וּלְאַחַר הַקְּצִיעָה, בְּשַׁעַת הַקְּצִיעָה אוֹכַל וּפְטוֹר, וּלְאַחַר הַקְּצִיעָה אוֹכַל וְחַיֵּב **[יב]**, שְׂאִינוֹ אוֹכַל מִן הַתּוֹרָה. זֶה הַכֶּלֶל, הָאוֹכַל מִן הַתּוֹרָה, פְּטוֹר, וְשְׂאִינוֹ אוֹכַל מִן הַתּוֹרָה, חַיֵּב:

ר"ע מברטנורה **לקצות בתאנים.** לעשות קציעות. יש מפרשים לשטחן ללבש, ויש מפרשים לחתכן במקצועות שרגילים לחתוך בהם התאנים: **ואמר לו על מנת שאוכל תאנים.** ולא היה צריך לתנאי זה, דבלאו הכי אוכל בדין תורה דכתיב (דברים כג) כי תבא בכרם רעד ואכלת ענבים וגו', ובפועל הכתוב מדבר, הלכך לא הוי כמקח ואינו קובע למעשר: **על מנת שאוכל אני ובני.** אכילת בנו הוי מקח וקובע: **ולאחר הקציעה.** שגמר כבר פעלתו, אינו אוכל בדין תורה, ובא לאכל מפח התנאי, והוי כמקח: **האוכל מן התורה פטור.** ובפרק השוכר את הפועלים [בבא מציעא דף פז] מפרש אלו אוכלים מן התורה, העושה במחבר לקרקע בשעת גמר מלאכה, ובתלוש עד שלא נגמרה מלאכתו: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[יא]** **בני בשכרי.** פרש רש"י במסכת בבא מציעא דף צ"ב בשכר שקצצת לי. והתוספות מפרשים בשכרי הינו תחתי. וחיב אפלו על מה שהיה אוכל האב, לא בלבד מה שאכל הוא יותר מן האב, משום דמחזי כמקח: **[יב]** **אוכל וחיב.** סתמא דלא כרבי יהודה דסוף פרקין שסובר דכל מקח דלקצות פטור (ובספר תוספות חדשים מוכיח מלשון הרמב"ם דלקצות דרבי יהודה אינו דמי לדהכא דרוצה לאכל מינד ונהו אצלו דבר הגמור) ועיין עוד אחריו זה: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם לקצות עמו. רצה לומר לשטוח עמו בתאנים והשם יתברך אמר (דברים כג) כי תבא בכרם רעך ואכלת וגוי ובאה הקבלה (ב"מ דף פז ב) כי זה הכתוב אינו מדבר אלא בפועל שיכול לאכול מן התורה מאותו דבר שהוא פועל ואינו מדבר בעוברי דרך ועוד יתבאר זה מקומו בבבא מציעא והם אמרו ואלו אוכלין מן התורה העושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה ובתלוש מן הקרקע עד שלא נגמרה מלאכתו לזה העיקר נמצא זה הפועל שאוכל בשעת הקציעה פטור מן המעשרות לפי שהוא תלוש ולא נגמרה מלאכתו :

ולאחר הקציעה. שהוא אחר גמר גדישתה אינו אוכל מן התורה אלא כפי תנאו שהתנה ולפיכך אינו אוכל עד שיעשר ועוד יתבארו אלו הדינים ועקריהם לשם בב"מ : (רמב"ם)

פרק ב - משנה ח

הָיָה עוֹשֶׂה בְּלִבָּסִים **יג**, לֹא יֵאָכֵל בְּבָנוֹת שֶׁבַע. בְּבָנוֹת שֶׁבַע, לֹא יֵאָכֵל בְּלִבָּסִים. אֲבָל מוֹנֵעַ הוּא אֶת עֲצָמוֹ עַד שְׁמַגִּיעַ לְמָקוֹם הַיְפוֹת וְאוֹכֵל. הַמַּחְלִיף עִם חֲבֵרוֹ, זֶה לְאָכֵל וְזֶה לְאֹכֵל, זֶה לְקָצוֹת וְזֶה לְקָצוֹת, זֶה לְאָכֵל וְזֶה לְקָצוֹת, חֵיב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הַמַּחְלִיף לְאָכֵל, חֵיב, וְלְקָצוֹת, פְּטוּר :

ר"ע מברטנורה בלבסאים. מין ממיני התאנים הרעים : **בבנות שבע.** מין של תאנים לבנים וטובים : **לא יאכל בבנות שבע.** דכתוב (דברים כג) כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים, מה תלמוד לומר ואכלת ענבים, וכי לא ידענו שאין בכרם אלא ענבים, מכאן שאם היה עושה בתאנים לא יאכל

בְּעֲנָבִים : אֲבָל מוֹנֵעַ הוּא אֶת עֲצָמוֹ. פּוֹעֵל רִשְׁאֵי לְהִיּוֹת מוֹנֵעַ אֶת עֲצָמוֹ
שֶׁלֹּא לֵאכֹל בְּשִׁעָה שְׁעוֹשָׂה בְּרָעוֹת עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְיָפוֹת, וְאוֹכֵל מִן הַיָּפוֹת מֵה
שֶׁהָיָה לוֹ לֵאכֹל בְּרָעוֹת : זֶה לֵאכֹל וְזֶה לֵאכֹל. אֲכַל אֶתְּהָ בְּתֵאֲנִים שְׁלִי
וְאֲנִי אוֹכֵל בְּשֶׁלֶךְ : זֶה לְקִצּוֹת וְזֶה לְקִצּוֹת. אֲכַל אֶתְּהָ בְּקִצְיֵעוֹת שְׁלִי
הַשְּׁטוּחוֹת לִיבֵשׂ אוֹ הַחֲתוּכוֹת בְּמִקְצוֹעוֹת וְאֲנִי אוֹכֵל בְּקִצְיֵעוֹת שְׁלֶךְ : זֶה
לֵאכֹל וְזֶה לְקִצּוֹת. אֲכַל אֶתְּהָ בְּתֵאֲנִים הַלְּחִים שְׁלִי וְאֲנִי אוֹכֵל בְּקִצְיֵעוֹת
שְׁלֶךְ, בְּכָל אֵלוֹ הָיִי מִקָּח וְקוֹבֵעַ לְמַעֲשָׂרוֹת : הַמַּחְלִיף לֵאכֹל חֵיב, לְקִצּוֹת
פְּטוּר. דָּאִין מִקָּח קוֹבֵעַ בְּדָבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלֵאכְתּוֹ, הַלְּכָךְ קִצְיֵעוֹת הַלְּלוֹ
שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלֵאכְתּוֹ אִין הַמִּקָּח קוֹבֵעַ בְּהוֹ. וְהַלְּכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה {יד} :

(ר"ע מברטנורה).

עֵיקַר תּוֹי"ט {יג} בְּלִבְסִים. מִתְּנִיתִין כְּשֶׁלְּבָסִים וְתֵאֲנִים מְרַכְּבִים בְּיַחֲוֹר אֶחָד,
וְאֶפְלוּ הָכִי לֹא יֵאכֹל, דָּאִי לֹא תִימָא הָכִי הָא תְּנִינָא בְּבֵא מְצִיעָא (דף צא) הָיָה
עוֹשֶׂה בְּיַחֲוֹר זֶה לֹא יֵאכֹל בְּיַחֲוֹר אַחֵר. הַר"ש בְּשֵׁם הַירוּשְׁלָמִי : {יד} וְטַעֲמָא
דְּמִתְּנִיתִין דְּלַעִיל סִתְּמָא וְאַחֵר כְּדָּ מַחְלוּקֵת דְּהִכָּא, וּבְכִי הָא לִית הַלְּכָתָא
כְּסִתְּמָא כּוּי. וּמִיָּהוּ נִרְאָה לִי דְּאָף לְרַבִּי יְהוּדָה עַד כָּאֵן לֹא פְּטוּר בְּלִקְצוֹת אֶלָּא
כְּשֶׁאוֹכֵל אַחַת וְלֹא צָרַף שְׁתֵּי, דְּצָרוּף קוֹבֵעַ לְמִקָּח כְּדִלְעִיל מְשָׁנָה הִי.
תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב : (עֵיקַר תּוֹי"ט).

רמב"ם לבס"ם. מִין תֵּאֲנִים גְּרוּעִים :

בנות שבע. תֵּאֲנִים לְבָנִים טוֹבִים :

מונע את עצמו. ענינו שהפועל מונע את עצמו מלאכול עד שיגיע למקום
היפות ויאכל מהם ורשאי לעשות כן :

זה לאכול וזה לאכול. ענינו שיאמר אדם לחברו אכול משלי ואני אוכל
משלך :

זה לקצות וזה לקצות. ענינו שיאמר לו אכולמאלו השטוחים שלי ואני
אוכל מן השטוחיםשלך :

זה לאכול וזה לקצות. שיאמר לו אכול אתה משלי שהם טובים לאכילה
ואני אוכל מן השטוחים שלך כל אחד ואחד מהם חייב לעשר לפי שזה מקח
וממכר מצד כל אחד ואחד מהם וכבר זכרנו כי המכר קובע למעשר ועוד
יתבאר זה ורבי יהודה אומר כל החליפין בשטוחין כיון שהוא דבר שלא
נגמרה מלאכתו אינן חייבין במעשר ולא נקבעו למעשר בזה המכר שאירע
ביניהם והלכה כרבי יהודה : (רמב"ם)

פרק ג - משנה א

הַמַּעֲבִיר תְּאֲנִים בַּחֲצֵרוֹ לְקָצוֹת, בְּנֵיו וּבְנֵי בֵיתוֹ
[א] אוֹכְלִין וּפְטוּרִין. הַפּוֹעֲלִים שְׁעָמוּ, בְּזִמּוֹ
שָׂאִין לָהֶם עָלָיו מְזוֹנוֹת, אוֹכְלִין [ב] וּפְטוּרִין.
אֲבָל אִם יֵשׁ לָהֶם עָלָיו מְזוֹנוֹת, הֵרִי אֱלוֹ לֹא
יֹאכְלוּ:

ר"ע מברטנורה **הַמַּעֲבִיר תְּאֲנִים**. דָּרָךְ חֲצֵרוֹ, לְהוֹלִיכֶם לְמָקוֹם שְׁעוֹשִׁים
הַקְּצִיעוֹת: **אוֹכְלִין וּפְטוּרִין**. דְּחֲצֵר אֵינָה קוֹבֵעַת בְּדָבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה
מְלֹאכְתּוֹ, אֲבָל הוּא אֲסוּר לֶאֱכֹל אֶלָּא בְּמָקוֹם שְׁעוֹשִׁים הַקְּצִיעוֹת, מְשׁוּם
דְּבִמְקוֹמוֹ נִכְרָ שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ, וְשֶׁלֹּא בְּמָקוֹמוֹ אֵינּוּ נִכְרָ. וּבְנֵיו
מִתְּרִין אֶפְלוּ בְּמָקוֹם שְׂאִין עוֹשִׂין בּוֹ הַקְּצִיעוֹת, שְׂאִין תְּלוּי בְּהֵם לְמַלְדָּה,
וְכִיּוֹן שֶׁדַּעַת אֲבִיהֶן לַעֲשׂוֹת מֵהֶן קְצִיעוֹת מִתְּרִין, אֲבָל הוּא שֶׁבִּידּוֹ לְמַלְדָּה
אֵינּוּ מִתְּרָ אֶלָּא בְּמָקוֹם שְׁעוֹשִׁים הַקְּצִיעוֹת: **אֲבָל אִם יֵשׁ לָהֶם עָלָיו**
מְזוֹנוֹת. שֶׁקָּצַץ לָהֶן, דְּאֵינֶן אוֹכְלִין מִן הַתּוֹרָה, כִּיּוֹן שְׂאִינּוּ גִמְרָ מְלֹאכְהָ
דְּלֹא שֶׁכָּרְן אֶלָּא לְהַעֲבִירָן [ג] עַד מָקוֹם שְׁעוֹשִׁים הַקְּצִיעוֹת: **הֵרִי אֱלוֹ לֹא**
יֹאכְלוּ. דְּהוּי מִקָּח, וְלִגְבֵי לֹקֶחַ חֲשִׁיבֵי כְּנִגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ, שֶׁהַלֹּקֶחַ עֵינָיו
בְּמָקוֹחוֹ [ד]: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [א] בְּנֵיו וּבְנֵי בֵיתוֹ. בִּירוּשְׁלַמִי מְבַאֵר דְּאֵף דְּמְזוֹנוֹת אֲשֶׁתּוֹ עָלָיו,
הוֹאִיל וְאֲכִילְתָּהּ אֵינָה אֶלָּא מִתְּנָאֵי בֵית דִּין, לֹא דְמִי לְתַנְאֵי דְּפוֹעֲלִים. לְפִי
שְׁבִית דִּין שֶׁהִתְנּוּ וְתִקְנּוּ מְזוֹנוֹת לְאִשָּׁה, לֹא תִקְנּוּ אֶלָּא שְׁלַעֲנִין מַעֲשָׂרוֹת לֹא

תְּהֵא אֶלָּא כְּמִתְנָה : {ב} אוֹכְלִין . אִם נָתַן לָהֶם : {ג} דְּהָא דְּפִרְשׁ סוּף פְּרָקִין דְּלַעִיל דְּפּוֹעֵל אוֹכֵל מִן הַתּוֹרָה בְּתִלוּשׁ שְׁלֵא נִגְמְרָה מְלֵאכְתּוֹ , הִינּוּ שְׁלֵא נִגְמְרָה לְמַעְשָׁר . וּמִיָּהּ בְּשַׁעַת גְּמַר מְלֵאכָה בְּעֵינָן וְלֹא לְהַעֲבִירָן כּוּי . וְעֵין מְשֻׁנָּה ב' פְּרָק ז' דְּבָבָא מְצִיעָא : {ד} כְּלוּמַר וְלֹא תוֹלָה עֵינָיו בְּדָבָר אַחַר לְגַמְרוּ שְׁל הַמְּלֵאכָה , אֶלָּא אוֹכְלוּ כְּדָ כְּשֶׁהוּא לּוֹקְחוֹ : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם העיקר אצלנו החצר קובעת למעשר בדבר שנגמרה מלאכתו וכשהעביר לקצות לא נגמרה מלאכתו עד שיהיו קציעות :

ואם יש להם עליו מזונות הרי אלו לא יאכלו. לפי שאין ראוי שיפרע חובו מן הטבל : (רמב"ם)

פרק ג - משנה ב

הַמוֹצִיא פּוֹעֵלֵי לְשָׂדֵה , בְּזַמַּן שְׂאִין לָהֶם עָלָיו מְזוֹנוֹת , אוֹכְלִין וּפְטוּרִין . וְאִם יֵשׁ לָהֶם עָלָיו מְזוֹנוֹת , אוֹכְלִין אַחַת אַחַת {ז} מִן הַתְּאֲנָה , אֲבָל לֹא מִן הַסֵּל וְלֹא מִן הַקֶּפֶה {ח} וְלֹא מִן הַמְּקָצָה {ט} :

ר"ע מברטנורה הַמוֹצִיא פּוֹעֵלֵי לְשָׂדֵה . לְמֵלֵאכָה אַחֲרַת וְלֹא לְלִקֵּט פְּרוֹת , דְּהַשְׁתָּא אֵין אוֹכְלִין מִן הַתּוֹרָה {ה} : אוֹכְלִין וּפְטוּרִין . אִם נָתַן לָהֶם , דְּמִתְנָה אֵינָה כְּמִכָּר {ו} : וְאִם יֵשׁ לָהֶן עָלָיו מְזוֹנוֹת . שְׂקָצָץ לָהֶן : אוֹכְלִין אַחַת אַחַת וְכוּי . דְּלֹא הוּי קָבַע : וְלֹא מִן הַמְּקָצָה . כְּרִי שֶׁל תְּאֲנִים : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ה} בְּסִפְרָ בֵּית דָּוִד הַצְּרִיז עֵיוֹן לָמָּה נִדְחַק לְפָרֵשׁ כּוּ , דְּאִף בְּאוֹכְלִין מִן הַתּוֹרָה הַדִּין כּוּ . וְכֵן הוּא בְּרַמְבַּ"ם בְּחַבּוּרָו : {ו} וְעֵין בְּמַעְשָׁר שְׁנֵי פְּרָק א' מְשֻׁנָּה א' : {ז} אַחַת כּוּי . לְפִי שְׂאִין כָּאֵן דְּבָר שְׂיִקְבְּעוּהוּ בְּלֵא הַמְּקָח , הַלְּכָד לֹא סָגִי הַמְּקָח לְקַבְּעוּ קִדָּם שְׁנִגְמְרָה מְלֵאכְתּוֹ , כְּרַבִּי יְהוּדָה סוּף פְּרָק דְּלַעִיל . וּשְׁתִּים לֹא יֹאכְלוּ , כְּמוֹ שְׂאֲמָרוּ בְּמְשֻׁנָּה ה' פְּרָק דְּלַעִיל : {ח} הַקֶּפֶה .

דְּלַגְבֵי לֹקַח הָיוּ כְּמוֹלִיךְ לְשׂוֹק, דְּסָגִי לְקַבְּעוֹ כְּדַתְנֹן בְּמִשְׁנֵה ה' פָּרַק קִמָּא, וְהַלֹּקַח עֵינָיו בְּמִקְחוֹ כְּדִלְעִיל: **[ט]** הַמְקַצָּה. דְּמִקְצָה עָשׂוֹ אוֹתוֹ כְּמִצְרָף. יְרוּשְׁלָמִי: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אלו הפועלים אינם עושים בלקיטת התאנים ובשטיחתם כי אילו היו עושין כן היה להם לאכול מן התורה אבל היו עושין במלאכה אחרת בחרישה או קצירה וכיוצא בהן: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ג

השׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לַעֲשׂוֹת בְּזִיתִים, אָמַר לוֹ עַל מְנַת לֶאֱכֹל זֵיתִים, אוֹכֵל אֶחָד אֶחָד וּפְטוֹר. וְאִם צִרְף, חָיֵב. לְנֶכֶשׁ בְּבִצָּלִים, אָמַר לוֹ עַל מְנַת לֶאֱכֹל יָרֵק, מְקַרְטֵם **[י]** עָלָה עָלָה **[יא]** וְאוֹכֵל. וְאִם צִרְף, חָיֵב:

ר"ע מברטנורה לַעֲשׂוֹת בְּזִיתִים. לַעֲדֹר וּלְקַשְׁקֵשׁ תַּחַת הַזֵּיתִים, וְלֹא לְלַקֵּט, דְּהַשְׁתָּא אֵינּוּ אוֹכֵל מִן הַתּוֹרָה: וְאִם צִרְף. שְׁנַיִם בְּיַחַד חָיֵב דְּהָיוּ קִבְע: לְנֶכֶשׁ בְּבִצָּלִים. לְתַלֵּשׁ הָעֵשְׂבִים הָרַעִים הַגְּדֹלִים בְּתוֹךְ הַבִּצָּלִים: מְקַרְטֵם. מְחַתֵּךְ, וְדוֹמָה לוֹ יְכַרְסֵמְנָה חֲזִיר מִיַּעַר (תהלים פ): (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[י]** מְקַרְטֵם. כְּמוֹ מְקַרְטֵם, וּמְקַרְטֵם כְּמוֹ מְכַרְסֵם. הַרְמַבְי"ם. וְזֶהוּ שֶׁפֶתַב הַר"ב וְדוֹמָה לוֹ יְכַרְסֵמְנָה כּו': **[יא]** עָלָה. לְבַדּוֹ מִן הַמְחַבֵּר, וְלֹא יֵאָחַז הַקֶּלַח בְּיָדוֹ לֶאֱכֹל. תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב בְּשֵׁם הַפְּרוּשׁ: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אמרו לעשות עמו בזיתים אינם ר"ל בלקיטתן או בטלולם ממקום למקום אלא בעבודת האילנות וכן אמרו לנכש תחת הזיתים כמו לנכש בבצלים וכבר בארנו (פ"ב מ"ה דכלאים) כי נכוש הוא חפירה סביב עיקר האילן:

פרק ג - משנה ד

מָצָא קְצִיצוֹת **יב** בְּדֶרֶךְ, אֶפְלוּ בְצַד שְׂדֵה
קְצִיצוֹת, וְכֵן תֵּאָנֶה שֶׁהִיא נוֹטָה עַל דֶּרֶךְ, וּמָצָא
תַּחְתֶּיהָ תֵּאָנִים, מִתְרוֹת מְשׁוּם גִּזַּל **יד**
וּפְטוּרוֹת מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת. וּבְזִיתִים וּבְחֲרוּבִים,
חֲיָבִים. מָצָא גְרוּגְרוֹת, אִם דָּרְסוּ **טו** רֹב בְּנֵי
אָדָם, חֲיָב, וְאִם לֹא, פְּטוּר **יח**. מָצָא פְּלָחִי
דְּבִלָה, חֲיָב, שֶׁיָּדוּעַ שֶׁהוּן מְדַבֵּר גָּמוּר.
וְהַחֲרוּבִין, עַד שֶׁלֹּא כָּנְסוּ לְרֹאשׁ הַגֵּג, מוֹרִיד
מֵהֶם לְבִהְמָה, פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַחְזִיר **כ** אֶת
הַמוֹתֵר :

ר"ע מברטנורה **ואפלו בצד שדה קציעות יג**. דמוכחא מלתא דמהד שדה
נפול, אפלו הכי מתרות משום גזל, דמסתמא נתיאשו הבעלים מהן :
וּפְטוּרוֹת מִן הַמַּעֲשָׂר. כְּדִין הַפֶּקֶר : וּבְזִיתִים וּבְחֲרוּבִים חֲיָבִין. לְפִי שֶׁאִין
הַבְּעָלִים מִתְיָאֲשִׁים מֵהֶן, שֶׁמֵּרְאִיתוּ מוֹכִיחַ עָלָיו שֶׁמֵּאִילָן זֶה נָפַל. אֲבָל
תֵּאָנֶה עִם נְפִילְתָהּ נִמְאָסֶת וְלֹא יָדוּעַ מֵאִיזָה אֵילָן הִיא **טו** : אִם דָּרְסוּ
רֹב בְּנֵי אָדָם. אִם רֹב אֲנָשִׁי אוֹתָהּ הָעִיר דָּרְסוּ כָּבֵר הַגְּרוּגְרוֹת שֶׁלָּהֶן
בְּשִׂדְוֹתֶיהֶן **יח**, אֵית לָן לְמִימֵר זֶה מִן הַדְּרוֹסוֹת הֵן וְכָבֵר נִגְמְרָה מְלֹאכְתָּן,
וְחֲיָב לַעֲשֹׂר : פְּלָחִי דְּבִלָה. אַחַר שֶׁנִּדְרְסוּ בְּעֵגוּל מַחְלָקִים הָעֵגוּל לְכַמָּה
פְּלָחִין, וַיֵּשׁ בְּפִלַח הַרְבֵּה דְּבִלוֹת דְּבוֹקוֹת זֶה בְּזוֹ : עַד שֶׁלֹּא כָּנְסוּ לְרֹאשׁ
הַגֵּג. לַעֲשׂוֹת מֵהֶן עֲרֻמָּה, שֶׁהוּא גֵרְנָן שֶׁל חֲרוּבִין לַמַּעֲשָׂר כְּדָתְנָן בְּפֶרֶק
קָמָא : מוֹרִיד מֵהֶן לְבִהְמָה. אֲבָל הוּא לֹא יֹאכֵל **יט**, שֶׁאִין אוֹכְלִים עַל
הַמְקָצָה אֶלָּא בְּמִקוּמָן, כְּלוּמַר הַפְּרוֹת שֶׁשׁוֹטְחִין אוֹתָם לִיבֵשׁ שֶׁלֹּא

נגמרה מלאכתו אין אוכלים מהן אלא במקומו, דשלא במקומו אינו נפר שלא נגמרה מלאכתו. ומיהו כשפמאכיל מהן לבהמה אפלו שלא במקומו, מתוד שפאין החרובין מאכל בהמה, מידע ידיע דלא נגמרה מלאכתו ולא יבשו כל צרפן: מפני שהוא מחזיר את המותר. למקום ששוחטן שם ליבש, וכל היכא דמותרו חוזר לא טביל: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט (יב) קציצות. גרגרים תלושים מאיזו אילן שיהיו. הרמב"ם. והר"ש מפרש על שם שהכלי שקוצצין בו תאנים נקרא מקצה: **(יג)** לפי גירסתו הוא על שם המקצועות שהם כמחצלאות שעליהן מלבשים אותם: **(יד)** גזל. ודוקא שמצא בדרך, שאז ידוע שהבעלים נתאשו, לפי שרבים מצויים שם, אבל אם מצאו בינו לבין חברו אסורין משום גזל, דלא מתאש, שידע שחברו ימצאם. תוספות יום טוב בשם הפרוש: **(טו)** שמתלכלכת ומשתנית בצורתה, וכשמצא אותן תחת התאנה אינו מכיר אם מזאת התאנה נפלו ונשתנו או אם באו ממקום אחר, ואין לבעל התאנה בהם זכות ואין בהם משום גזל. הרמב"ם: **(טז)** אם דרסו. דגרוגרות קרויין כשיבשו קדם שנדרסו: **(יז)** דסתמא בפתים נדרסות, ולהכי הצרף למוקי מתניתין כשרוב דורסים בשדות, דהא בנמצא בשדות עסקינן. הר"ש בשם הירושלמי: **(יח)** ואם לאו פטור. ירושלמי מקשה, ואינה נפרת אם דרוסה היא אם לא בתמיהה. ומשגי פעמים שהיא בוקעת מתחת הגלגל והיא דרוסה והיא נראית שאינה דרוסה, פעמים שהרגל דורסתה והיא אינה דרוסה ונראית כדרוסה: **(יט)** והוא הדין נמי בנזי ובני ביתו, דלא שרין בריש פרקין אלא היכא דעדן לא הובאו למקומו. וזהו דמסיים ויהיב טעמא לבהמה מתוד כו': **(כ)** מחזיר. והוא ראיה שעראי מאכיל. הרמב"ם. (רצונו לומר שאכילת בהמה אפלו קבע כשמותרה חוזר אינה נחשבת רק לעראי. כן פסק המ"ח כדי שלא תקשה ממשנה י' פרק א' דפאה. ועין בפרק דלקמן משנה ג'): (עיקר תוי"ט).

רמב"ם קציצות. גרגרים תלושים מאי זה אילן שיהיו:

בזיתים ובחרובים חייבים בתנאי שימצא הזיתים תחת אילן הזיתים והחרובין תחת אילן החרובין וזה מבואר כי אלו הגרגרים שנפלו מאלו האילנות נפלו ולפיכך יש בהם משום גזל וחייבין במעשרות אבל התאנים שמתלכלכין ומשתנים בצורתן כשמצא אותן תחת התאנה אינו מכיר אם מזו התאנה נפלו ונשתנו ומפני זה אינן דומים לשאר התאנים שבתאנה או אם באו ממקום אחר ואין לבעל התאנה בהם זכות ולפיכך אין בהם משום גזל ופטורים מן המעשר אבל יעשר דמאי בלבד כמו שבארנו במס' דמאי:

אם דרסו כו'. ענינו אם רוב בני אדם דרסו תאנים שלהם בשדה כבר באו לגורן המעשרות ונאמר כי אלו הגרוגרות הם ממה שדרסו בשדה ובאו לבית ונפלו אחר כך והוא חייב במעשרות ואם רוב בני אדם לא דרסו בשדה פטור לפי שנאמר קודם דריסה נפלו: ואמרם מפני שהוא מחזיר את המותר ענינו שהוא מחזיר אותו לגג ליבש והוא ראיה שעראי מאכיל: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ה

איזו היא חצר שהיא חִיבַת בַּמַּעֲשָׂרוֹת, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אֹמֵר, חֲצַר הַצּוֹרֵית, שֶׁהַכֵּלִים נִשְׁמָרִים בְּתוֹכָהּ. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, כָּל שֶׁאֶחָד פּוֹתַח וְאֶחָד נוֹעֵל, פְּטוּרָה. רַבִּי נְחֶמְיָה אֹמֵר, כָּל שֶׁאֵין אָדָם בּוֹשׁ מְלַאכֵל בְּתוֹכָהּ, חִיבַת. רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר, כָּל שֶׁנִּכְנַס לָהּ וְאֵין אֹמֵר מָה אֶתָּה מְבַקֵּשׁ, פְּטוּרָה. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, שְׁנֵי חֲצֵרוֹת זֹו לְפָנִים מְזֹו, הַפְּנִימִית חִיבַת, וְהַחִיצוֹנָה פְּטוּרָה:

ר"ע מברטנורה איזו היא חצר שחִיבַת בַּמַּעֲשָׂר. שְׁקוּבַעַת לַמַּעֲשָׂר כְּמוֹ בֵּית: חֲצַר צוֹרֵית. שֶׁכֵּן בְּצוּר הָיוּ מוֹשִׁיבֵין שׁוֹמֵר בְּפִתַח הַחֲצַר: כָּל שֶׁאֶחָד פּוֹתַח וְאֶחָד נוֹעֵל. כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ בְּחֲצַר שְׁנֵי בְּתִים לְשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם, וְכִשְׁאֶחָד מֵהֶן פּוֹתַח פֶּתַח הַחֲצַר בָּא הַשְּׁנֵי וְנוֹעֵל, וְכִשְׁאֶחָד נוֹעֵל הַשְּׁנֵי מוֹחָה בְּיָדוֹ וּפּוֹתַח, נִמְצְאָת חֲצַר שֶׁאֵינָה מְשֻׁתְּמָרֶת: וְאֵין אֹמְרִים לוֹ מָה אֶתָּה מְבַקֵּשׁ פְּטוּרָה. וְאִף עַל פִּי שֶׁאֵינּוּ בּוֹשׁ לְאָכֵל בְּתוֹכָהּ: וְהַחִיצוֹנָה פְּטוּרָה. כִּיּוֹן שֶׁיֵּשׁ לְפָנִימִית דְּרִיסַת הָרָגֵל עָלֶיהָ אֵינָה מְשֻׁתְּמָרֶת. וְקִימָא לֹן הַלְכָה כְּדַבְּרֵי כָּלן לְהַחְמִיר: (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם כמו שהבית קובעת למעשר כך החצר קובעת למעשר ובתנאי שלא תהיה החצר פתוחה כאילו היא הפקר שתהיה נשמרת וחלקו בזה כמו שתראה ואמרם כל שאחד פותח ואחד נועל ענינו שיהיה בחצר שני בתים לשני בני אדם ויניח זה הפתח פתוח ויבוא השני השוכן בבית האחר וינעול אותו או להפך והלכה כדברי כולם להחמיר: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ו

הגגות פטורין, אף על פי שהם של חצר החיבת. בית שער, אכסדרה ומרפסת, הרי אלו כחצר, אם חיבת, חיבין, ואם פטורה פטורים:

ר"ע מברטנורה אף על פי שהן של חצר החיבת. והעלה הפרות לגג דרך חצר, אף על פי כן לא טבלי, הואיל ובשעה שהכניסו לחצר היה בדעתו להעלותו ולאכלו בנג. והני מילי כשיש בנג ארבע אמות על ארבע אמות, אבל אם אין בנג ארבע אמות על ארבע אמות, בטל לגבי חצר: בית שער. אצל פתח החצר: אכסדרה. מקפת משלש מחצות ומקורה למעלה: מרפסת. מקום לפני העליות, ויוצאים מן העליות למרפסת, ומן המרפסת יורדים בסלם לחצר: (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם הגגות. ידוע כשהפירות לשם ולא נכנסו לבית פטורים מן המעשרו:

בית שער. הוא מבוא הבית והוא נקרא פרוזדור:

ואכסדרה. מקום מוקף משלש רוחותיו ובו קרוי:

ומרפסת. מקום גבוה על קרקע החצר שבו הסולם קבוע שעולים בו אל העליות ועוד יתבאר זה בערובין (פ"ח מ"א) וממה שאתה צריך לידע כי הבית כשיש בו פחות מד' אמות על ד' אמות אינו קובע למעשר וכן הגג אינו פוטר למעשר אלא אם היה בו ארבע אמות על ארבע אמות או יותר: (רמב"ם)

הצריפין והברגנין והאלקטיות, פטורין. סכת גנוסר, אף על פי שיש בו רחים ותרגולים, פטורה. סכת היוצרים, הפנימית חייבת, והחיצונה פטורה. רבי יוסי אומר, כל שאינה דירת החמה ודירת הגשמים, פטורה **{כא}**. סכת החג בַּחג, רבי יהודה מחיב, וחכמים פוטריין:

ר"ע מברטנורה הצריפים. אין להם גג, אלא הקורות למעלה נוגעות זו בזו והולכים ומתרחבים למטה: **והברגנים**. כמין שובכים, עשויין בשדות לאצר בהן פרות: **והאלקטיות**. סכות שעושים בימות החמה לצל. תרגום קיץ קיטא: **סכת גנוסר**. ים כנרת מתרגמין גנוסר, והוא מקום בארץ הגליל שפרותיו מרבים וטובים, ויושביו עושים סכות ודרים שם כל זמן הפרות: **אף על פי שיש שם רחים ותרגולים**. לא הוי קבע: **סכת היוצרים**. רגילים לעשות שתי סכות זו לפני זו, ובפנימית מצניע קדרותיו ודר שם, ובחיצונה עושה מלאכתו ומוכר קדרותיו: **כל שאינה דירת החמה ודירת הגשמים**. וסכה פנימית אין היוצר דר בה בימות הגשמים, הלכך פטורה, ואין הלכה כרבי יוסי: **רבי יהודה מחיב**. רבי יהודה לטעמיה, דסבר סכה דירת קבע בעינן **{כב}** וחייבת במזוזה. ואין הלכה כרבי יהודה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{כא}** פטורה. נראה לי טעמא כדאמרין ביומא [דף י] דבית סתמא לא מקרי אלא בית חרף ובית קיץ. לפיכך לא טבולה. פרוש: **{כב}** כדאמר שם ביומא: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם צריפים. הם כמו עמודים ועליהם קרוי כמין צריף והוא ידוע נקרא בערבי מכנס כזו הצורה:

והבורגנין הם כמו מגדלים עשויין לשמור הדרכים:

אלקטיות. הם כמו סוכות עושים אותם בני אדם בימות החמה להיות צל על ראשם תרגום קר וחם (בראש"ח) סיתווא וקייטא:

וגנוסר מקום בארץ הצבי יש בו גנות רבות מדובר בו נכבדות ונפלאות ועושין
בו אהלים לדירה כל זמן אסיפת הפירות וזה המקום הוא שקראו התורה
כנרת (במדבר לד) :

ויוצרים אומני כלי חרס וכבר פירשנו זה ואין הלכה כר"י והלכה כחכמים :
(רמב"ם)

פרק ג - משנה ח

תִּתְּנָה שְׁהִיא עוֹמֶדֶת בְּחֶצֶר, אוֹכֵל אַחַת אַחַת
וּפְטוּר. וְאִם צִרְף, חֵיב. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, אַחַת
בִּימִינוֹ וְאַחַת בְּשִׁמְאֵלוֹ וְאַחַת בְּפִיו. עָלָה
לְרֹאשָׁה, מִמֶּלֶא חִיקוֹ וְאוֹכֵל :

ר"ע מברטנורה תִּתְּנָה שְׁהִיא עוֹמֶדֶת בְּחֶצֶר. אֵילָן שֶׁל תִּתְּנָה שֶׁהוּא עוֹמֵד
בְּחֶצֶר, וְחֶצֶר קוֹבַעַת לְמַעֲשֵׂר : וְאִם צִרְף. שְׁתִּים, חֵיב : רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר
אַחַת בִּימִינוֹ. אֶפְלוּ שֶׁלֹּשׁ כְּהִיא גִּוְנָא לֹא הוּי צְרוּף וְשָׂרִי. וְאֵין הֶלְכָה כְּרַבִּי
שְׁמַעוֹן : עָלָה לְרֹאשָׁה. לְרֹאשׁ הַתִּתְּנָה : מִמֶּלֶא חִיקוֹ וְאוֹכֵל. שָׁם. וּבִלְבָד
שֶׁלֹּא יוֹרִיד לְחֶצֶר : (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם ר"ש אוֹמֵר שֶׁאִם הִיתָה תִּתְּנָה אַחַת בְּפִיו וְאַחַת בִּימִינוֹ וְאַחַת
בְּשִׁמְאֵלוֹ שֶׁאֵינוֹ צִרוּף וְאֵין הִלְכָה כְּר"ש וְזֶה כִּשְׁהוּא עוֹמֵד בְּאַרְץ אֲבֵל אִם
עָלָה לְרֹאשׁ הַתִּתְּנָה מוֹתֵר לוֹ לְמִלְאוֹת חִיקוֹ וְלֹאכּוֹל מֵהֶם : (רמב"ם)

פרק ג - משנה ט

גִּפְּן שְׁהִיא נְטוּעָה בְּחֶצֶר, נוֹטֵל אֶת כָּל הָאֶשְׁכּוֹל. וְכֵן בְּרֵמוֹן, וְכֵן בְּאַבְטִיחַ, דְּבָרֵי רַבִּי טַרְפוֹן {כג}. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, מְגַרְגֵר בְּאֶשְׁכּוֹלוֹת, וּפּוֹרֵט בְּרֵמוֹן, וְסוֹפֵת בְּאַבְטִיחַ. כִּסְבָּר שְׁהִיא זְרוּעָה בְּחֶצֶר, מְקַרְטֵם עָלָה עָלָה וְאוֹכֵל. וְאִם צֶרֶף, חֵיב. הַסָּאָה וְהָאֶזוֹב וְהַקּוֹרְנִית שֶׁבְּחֶצֶר {כד}, אִם הָיוּ נִשְׁמָרִים, חֵיבִין:

ר"ע מברטנורה נוטל את האשכול. אוכל כדרך ואין צריך לגרור, וכן ברמון אין צריך לפרט, וכן באבטיח אין צריך לספות, דהינו לחתוך חתיכות דקות: **רבי עקיבא אומר וכו'.** והלכה כרבי עקיבא: **כסבר.** כך שמה בערבי, והוא זרע גד, ובלע"ז קוליינדר"ו: **מקרים.** מכתף: **סאה.** בערבי פודניג, ובלע"ז פוליי"ו: **אזוב.** בערבי זעת"ר: **והקורנית.** בערבי חש"א, ובלע"ז שדריא"ה: **אם היו נשמרים חיבין.** דאין חיב במעשר אלא אכל ונשמר: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כג} **דברי רבי טרפון.** ומודה רבי טרפון גבי מקח, דתנו בפרק ב' משנה ו' מגרגר באשכול. הר"ש: **כד** **שפחצר.** ודרך אלו העשבים שצומחין בגנות ובבתים מבלי שיזרעו אותם. הרמב"ם: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כסבר. ידוע וכן הוא בערבי כסברה:

סאה. בערבי פונדג אזוב בערבי צותר קורנית בערבי חסא ודרך אלו העשבים שצומחין בגנות ובבתים מבלי שזרעו אותם ואומר בכאן שאם הם נשמרים כלומר במקום שימור שחייבים במעשרות והלכה כר"ע: (רמב"ם)

תֵּאָנָה שְׁהִיא עוֹמֶדֶת בְּחֵצֵר וְנוֹטָה לְגִנָּה {כה},
 אוֹכֵל כְּדֶרֶכוֹ וּפְטוֹר. עוֹמֶדֶת בְּגִנָּה וְנוֹטָה לְחֵצֵר,
 אוֹכֵל אַחַת אַחַת, פְּטוֹר. וְאִם צֵרֵף, חֵיֵב.
 עוֹמֶדֶת בְּאֶרֶץ וְנוֹטָה לְחוּצָה לְאֶרֶץ, בְּחוּצָה
 לְאֶרֶץ וְנוֹטָה לְאֶרֶץ, הֵפֵל הוֹלֵךְ אַחֵר הָעֵקֶר.
 וּבִבְתֵי עֲרֵי חוּמָה, הֵפֵל הוֹלֵךְ אַחֵר הָעֵקֶר.
 וּבְעֲרֵי מְקַלֵּט, הֵפֵל הוֹלֵךְ אַחֵר הַנּוֹף.
 וּבִירוּשָׁלַיִם, הֵפֵל הוֹלֵךְ אַחֵר הַנּוֹף:

ר"ע מברטנורה אוֹכֵל כְּדֶרֶכוֹ. מִן הַנּוֹף הָעוֹמֵד בְּגִנָּה: אוֹכֵל אַחַת אַחַת. מִן הַנּוֹף הַנּוֹטָה לְחֵצֵר: וְאִם צֵרֵף. שְׁנַיִם חֵיֵב: הֵפֵל הוֹלֵךְ אַחֵר הָעֵקֶר. דְּשָׁדִינָן נוֹפוֹ בְּתֵר עֵקֶרוֹ, שֶׁהוּא מְקוֹם יְנִיקַת הָאֵילָן: וּבִבְתֵי עֲרֵי חוּמָה הֵפֵל הוֹלֵךְ אַחֵר הָעֵקֶר. אֵף הַנּוֹף הַנּוֹטָה חוּץ לְחוּמָה, אִם לֹא גָּאֵלוּ בְּתוֹךְ הַשָּׁנָה, נִחְלַט לְצִמִּיתוֹת כְּאֵלוֹ הָיָה בְּתוֹךְ הַחוּמָה, הוֹאִיל וְעֵקֶר הָאֵילָן בְּתוֹךְ הַחוּמָה הוּא: וּבְעֲרֵי מְקַלֵּט הֵפֵל הוֹלֵךְ אַחֵר הַנּוֹף. אֵף אַחֵר הַנּוֹף קֹאֵמֵר {כו}, שֶׁאִם עֵקֶרוֹ בְּפָנִים בְּתוֹךְ תְּחוּם עֲרֵי מְקַלֵּט וְנוֹפוֹ נוֹטָה חוּץ לְתְּחוּם, כִּי הֵיכֵי דְבַעֲקָרוֹ לֹא מְצִי גוֹאֵל הַדָּם קְטִיל לִיהַ לְרוּצָח, בְּנוֹפוֹ נְמִי לֹא מְצִי קְטִיל לִיהַ, דְּשָׁדִינָן נוֹפוֹ בְּתֵר עֵקֶרוֹ. וְאִי עֵקֶרוֹ בְּחוּץ וְנוֹפוֹ בְּפָנִים, כִּי הֵיכֵי דְבַנּוֹפוֹ לֹא מְצִי קְטִיל לִיהַ, בְּעֵקֶרוֹ נְמִי לֹא מְצִי קְטִיל לִיהַ, דְּשָׁדִי עֵקֶרוֹ בְּתֵר נוֹפוֹ לְחֵמְרָא. וְכֵן בִּירוּשָׁלַיִם הוֹלֵךְ אַחֵר הַנּוֹף לְעֲנִין מְעֵשֶׁר שְׁנֵי, הִינּוּ נְמִי לְחֵמְרָא, דְּעֵקֶרוֹ בְּחוּץ וְנוֹפוֹ לְפָנִים, כִּי הֵיכֵי דְבַנּוֹפוֹ לֹא מְצִי פְּרִיק, דְּאִין מְעֵשֶׁר טְהוֹר נִפְדָּה בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם, בְּעֵקֶרוֹ נְמִי לֹא מְצִי פְּרִיק לִיהַ. וְאִי עֵקֶרוֹ בְּפָנִים וְנוֹפוֹ לְחוּץ, כִּי הֵיכֵי דְבַמְקוֹם נוֹפוֹ לֹא מְצִי אֲכִיל לִיהַ בְּלֹא פְּדִיָּה, שֶׁהָרִי הוּא חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, הֵכֵי נְמִי בְּמְקוֹם עֵקֶרוֹ אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּפָנִים לֹא מְצִי אֲכִיל לִיהַ בְּלֹא פְּדִיָּה {כז}: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כה} וְנוֹטָה כו'. נוֹף אֶחָד מִן הַתֵּאָנָה. הַר"שׁ: {כו} וּמִשׁוּם דְּבִכְלֵי גְמְרָא שְׁדִינָן נוֹף בְּתֵר עֵקֶרוֹ, אֵינְצֵטְרִיד לְמִימֵר דְּלַעֲנִין מְקַלֵּט זְמָנִין דְּשָׁדִינָן עֵקֶר בְּתֵר נוֹף, אֵף עַל גַּב דְּבְתֵר עֵקֶרוֹ נְמִי שְׁדִינָן. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: {כז} זֶה לְשׁוֹן רַש"י בְּמַסְכֵּת מְכוֹת, דְּתִשְׁדִּי עֵקֶרוֹ בְּתֵר נוֹפוֹ וְאִסוּר לְאֲכֹלוּ בְּעֵקֶרוֹ, אֵלֶּא אִם כֵּן פְּדָאוּ מְקַדָּם שְׁנַכְנַס, [וּכְחוּץ לִירוּשָׁלַיִם דְּמִי]. וְעֵינָן בְּתוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הכל הולך אחר העיקר. אם יהיה עיקר האילן בחו"ל הפרי אינו חייב במעשרות אע"פ שיהי' הנוף והפרי נוטה לא"י ואם העיקר בא"י והנוף נוטה חוצה לארץ חייב במעשר :

ובבתי ערי חומה הכל הולך אחר העיקר. כבר ידענו דין התורה בבתי ערי חומה שיש להם גאולה עד מלאת לו שנה תמימה ואחר השנה יתקיים ביד הקונה אותו והבתים שהם חוץ לחומה אמר השם יתברך בהם על שדה הארץ יחשב וביוכל יצא ועוד יתבאר בסוף ערכין כי כל שהוא לפניו מן החומה א] ונפו נוטה חוץ לחומה ב] ומכר אותו הפרי שאין דינו ודין שדה הארץ שוה :

ובערי מקלט הכל הולך אחר הנוף. שיעור הגמרא זה ואמר אף אחר הנוף כגון שיהיה האילן עומד בתוך התחום ונפו נוטה חוץ לתחום כיון שהיה הרוצח תחת הנוף קלטו ואסור להרגו וכשיהיה האילן חוץ לתחום ונפו נוטה לתוך התחום לא נאמר כי הרוצח צריך להכנס בתוך התחום אבל ינצל בהגיעו לעיקר האילן [*צ"ל לפי] אע"פ שנופו נוטה לתוך התחום :

ובירושלים הכל הולך אחר הנוף. העיקר אצלנו שמעשר שני אסור לפדותו בירושלים בשום פנים אבל חוץ לירושלים מותר ואם יהיה האילן עומד לפניו מחומות ירושלים ונפו נוטה לחוץ כיון שהגיע מעשר שני תחת הנוף אסור לפדותו אע"פ שהוא חוץ לחומה : (רמב"ם)

פרק ד - משנה א

הכּוֹבֵשׁ, הַשּׁוֹלֵק **[א]**, הַמוֹלֵחַ, חַיֵּב. הַמְכִימֵן בְּאַדְמָה, פְּטוּר. הַמְטַבֵּל בַּשָּׂדֶה, פְּטוּר. הַפּוֹצֵעַ זֵיתִים שְׂיֵצָא מֵהֶם הַשָּׂרֵף, פְּטוּר. הַסּוֹחֵט זֵיתִים עַל בְּשָׂרוֹ, פְּטוּר. אִם סָחַט וְנָתַן לְתוֹךְ יָדוֹ, חַיֵּב. הַמְקַפֵּא לְתַבְשִׁיל, פְּטוּר. לְקַדְרָה, חַיֵּב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּבוֹר קָטָן:

ר"ע מברטנורה **הכּוֹבֵשׁ**. יִרְקוֹת אוֹ זֵיתִים בְּחֶמֶץ אוֹ בַיִן, וְכֵן הַשּׁוֹלֵק אוֹ הַמוֹלֵחַ, אֵף בַּשָּׂדֶה חַיֵּב. שֶׁהָאוֹר וְהַמְלַח וְהַמְקַח וְהַתְרוּמָה וְהַשֶּׁבֶת וְהַחֲצֵר הַמְשַׁתְּמֶרֶת, כָּל אֶחָד מֵאלוֹ קוֹבֵעַ לַמַּעֲשֵׂר: **הַמְכִימֵן בְּאַדְמָה**. הַמְטַמֵּין פְּרוֹת תַּחַת הַקֶּרֶקַע כְּדָרָךְ שֶׁרְגִילִין לְהַטְמִין פְּרוֹת שְׂאִין מִבְּשָׂלִים כָּל צֶרֶפֶן כְּדֵי שֶׁיִּתְבַּשְּׁלוּ: **וְהַמְטַבֵּל**. פְּרוֹת בְּמַלַח אוֹ בְּצִיר אוֹ בְּחֶמֶץ וְאוֹכֵל, פְּטוּר, וְאִינוֹ קוֹבֵעַ לַמַּעֲשֵׂר כְּמוֹ הַכּוֹבֵשׁ אוֹ הַמוֹלֵחַ, אֲלָא אוֹכֵל מִהֶן אֲכִילַת עֲרָאֵי וּפְטוּר מִן הַמַּעֲשֵׂר: **הַפּוֹצֵעַ זֵיתִים**. מְמַעֵד וְכוֹתֵשׁ אוֹתָם כְּדֵי שְׂיֵצָא הַשָּׂרֵף, דְּהֵינּוּ הַמְרִירוֹת שֶׁלֹּהֶן: **הַסּוֹחֵט זֵיתִים עַל בְּשָׂרוֹ**. לְסוּף גּוֹפּוֹ: **לְתוֹךְ יָדוֹ חַיֵּב**. דְּמָה שֶׁנָּתַן לְתוֹךְ יָדוֹ נְחָשֵׁב כְּאִלוֹ נָתַן לְתוֹךְ בּוֹר קָטָן, דְּהֵינּוּ הַחֲפִיקָה שֶׁהֵינּוּ וְהַשְּׂמֵן יוֹרְדִים בָּהּ: **הַמְקַפֵּא לְתַבְשִׁיל**. הַשּׁוֹלֵה פְּסֻלַת שְׂמַעְלָה הֵינּוּ בְּעַת רְתִיחָתוֹ נִקְרָא מְקַפֵּה, וְאִם אַחַר שֶׁנָּתַן יֵין בְּתַבְשִׁיל הַסִּיר מַעְלֵיו הַחֲרָצְנִים וְהַזְּגִים הַצִּפִּין לְמַעְלָה, קָפוּי עֲרָאֵי הוּא זֶה וְאִינוֹ קוֹבֵעַ לַמַּעֲשֵׂר כְּשֶׁאֵר מְקַפֵּה יֵין בְּעַלְמָא. וּבְתַבְשִׁיל צוּנֵן אֵירִי, דְּאֵי בְּתַבְשִׁיל רוֹתַח הָא אֲמַרִינֵן שֶׁהָאוֹר קוֹבֵעַת לַמַּעֲשֵׂר, וּבְלֹא הַקְּפָאָה הִיא נִקְבַע לַמַּעֲשֵׂר מִחֲמַת הָאוֹר: **לְקַדְרָה**. רִיקְנִית, קָדָם שֶׁנָּתַן לְתוֹכָהּ הַתַּבְשִׁיל נָתַן בְּתוֹכָהּ יֵין וְהַקְּפָהוּ, הִנּוּ לֵיהּ כְּמַקְפֵּה בְּבוֹר קָטָן וְחַיֵּב: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[א]** **הַשּׁוֹלֵק**. לְרִבּוּתָא נִקְטַת הַשּׁוֹלֵק, שֶׁהוּא פְּחוֹת מִמְבַּשֵּׁל, וְכָל שֶׁכֵּן הַמְבַּשֵּׁל: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אמרו בגמרא אור ומלח ומקח ותרומה ושבת וחצר ובית שמירה כולם טובלים ענינו שכל אחד מאלו קובעת למעשרות ואסור לאכול קצת מאלו עד שיעשר והכובש זה שישרה אותם במלח ומים:

המכמן בעפר כמו הטומן כי כן המנהג לעשות בפירות שאינן מבושלות להטמין אותם בעפר כדי שיתרטבו ויתבשלו:

והמטבל. ענינו שיטבול במלח ויאכל :

ואמרו פטור רוצה לומר כי זאת הטמינה בארץ אינה כמו הכבישה ולא הטבילה במלח כמו המליחה שנאמר נקבע למעשר אלא פטור מלעשר ומותר לו לאכלו עראי :

שיצא השרף רוצה לומר שיצא הליחה הדומה לחלב :

המקפה לתבשיל. ר"ל הלוקח יין לעשות ממנו מרק לתבשיל ומקפה הוא מרק ובתנאי שיהיה אותו תבשיל צונן וכן אמרו בגמרא תפתר בתבשיל צונן אבל לבשל היין אסור כמו שאמרנו שהאש קובעת למעשר :

ואמרו ולקדרה חייב ואפי' אין שם לא תבשיל ולא אש כי הטעם מה שזכרנו :

ובר שם לאותה החפירה שהיין או שהשמן יורדין שם : (רמב"ם)

פרק ד - משנה ב

תִּינוּקוֹת שְׁטָמְנוּ תְּאֵנִים לְשַׁבַּת, וְשִׁכְחוּ לְעִשְׂרוֹ,
לֹא יֵאָכְלוּ לְמוֹצָאֵי שַׁבַּת עַד שְׂעִיעֶשְׂרוּ. כִּלְכַּלַּת
שַׁבַּת, בֵּית שְׂמַאי פּוֹטְרִין וּבֵית הַלֵּל מְחִיבִין.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִף הַלּוֹקֵט אֶת הַכִּלְכָּלָה
לְשֵׁלַח לְחֵבְרוֹ, לֹא יֵאָכֵל עַד שְׂעִיעֶשְׂר׃

ר"ע מברטנורה תינוקות שטמנו תאנים. בשדה, דאי בבית, בלא שבת בית קובעת. ונקט תינוקות לא שמועין דיש להם מחשבה הנפדת מתוך מעשיהם: לא יאכלו למוצאי שבת. דכיון שקבעתו שבת למעשר

אָסוּרִים לְעוֹלָם עַד שְׂיִתְעַשְׂרוּ: **כַּלְכַּלַת שַׁבָּת**. כַּלְכַּלָּה מְלֵאָה פְּרוֹת שְׂיִחְדָּה לַשַּׁבָּת: **וּבֵית הַלֵּל מְחִיבִין**. בַּמַּעֲשֵׂר מִיָּד אֶפְלוּ קִדְּם הַשַּׁבָּת, דְּכִיּוֹן שְׂיִחְדָּה לַשַּׁבָּת הַקְּבֵעָה מִיָּד: **לְשַׁלַּח לְחֵבְרוֹ**. נְטִבֵל מִיָּד, וְלֹא יֵאָכֵל עָרְאֵי עַד שְׂיִעֲשֶׂר, וְאֶפְלוּ לֹא שְׁלַחָה, לְפִי שְׂפִיּוֹן שְׂיִחְדָּה לְשַׁלַּחָה הוּא מְקַפֵּיד עָלֶיהָ כְּמוֹ בְּכַלְכַּלַת שַׁבָּת. וְאִין הִלְכָה כְּרַבֵּי יְהוּדָה: (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם כבר אמרנו כי שבת קובעת למעשר ומאחר שעבר עליהם שבת אסור לאכול מהם עד שיוציא מהן המעשרות:

כלכלת שבת. אמרו בגמ' בתאנה המיוחדת לשבת וענינו כי כשיש לאדם אילנות מנהגו לעולם לאכול מפירותיו בשבתות ולוקט מאותו אילן כלכלה אמרו בית הלל שכיון שאותן הפירות מוכנות לשבת ושבת קובעת שנקבעו למעשר ואסור לו לאכול מהן עד שיעשר וכמו כן אמר ר' יהודה שאם לקט כלכלה לשלוח לחברו לאכול בשבת ואע"פ שלא שלחן אסור לו לאכול מהן עד שיעשר כיון שזמנן לשלחן כאילו שלחן הן חייבות במעשר ואין הלכה כרבי יהודה: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ג

הנוטל זיתים מן המעטן, טובל אחד אחד במלח ואוכל. אם מלח ונתן לפניו, חיב. רבי אליעזר אומר, מן המעטן הטהור חיב, ומן הטמא פטור, מפני שהוא מחזיר את המותר:

ר"ע מברטנורה המעטן. מקום שצוברין שם הזיתים כדי שיתרכבו ויהיו ראויות להוציא שמן: **טובל אחד אחד במלח**. שאין קובע אלא במלח וצרוף שתים, הלכך אם מלח ונתן לפניו חיב: **מן המעטן הטהור חיב**. וכגון שהאדם הנוטלן טמא, שאי אפשר לו להחזיר את המותר, שפבר נטמאו כל אותן שנטל בידו **[ב]**: **מן הטמא פטור**. שפיון שהמעטן כלו טמא [והאדם] הנוטלן טמא הרי הוא מחזיר את הנותר: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ב} וכשמתחזירים מתעורבים הטמאים עם הטהורים. ובשעה שנטל דקדק שלא יטמא אלא מקום מגעו, הינו אותו שנגע בהן ונטלן. אי נמי כגון שנטלן בפשוטי כלי עץ, או שנתנו לו חברו: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מעטן. שם המקום שמקבצים שם הזיתים עד שיתרכבו ויהיו ראויות להוציא שמן וכבר בארנו שהמלח קובע למעשר ולפיכך אם מלח ונתן לפניו חייב ורבי אליעזר חולק על סתם משנה ואמר מן המעטן הטהור חייב וכבר בארו בגמרא דברי ר"א ואמרו כי כוונתו באמרו מן המעטן הטהור חייב שיהיה האדם טמא והזיתים טהורים וכיון שלקח מהן נטמא מה שלקח בידו ואינו יכול להחזירו א"כ אין האכילה אכילת עראי והוא חייב במעשרות ומן הטמא פטור שיהיו האדם והזיתים טמאים והוא יכול להחזיר המותר אחר אכילתו והרי היא אכילת עראי ולפיכך הוא פטור והלכה כסתם משנה: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ד

שותים על הגת, בין על החמין בין על הצונן פטור, דברי רבי מאיר. רבי אלעזר ברבי צדוק מחיב. וחכמים אומרים, על החמין חיב, ועל הצונן פטור:

ר"ע מברטנורה שותין על הגת. וכגון שהכניס שם ראשו ורבו, דליכא למגזר שפמא גביא הכלי אליו וישתה חוץ לגת, דחוץ לגת הוי קבע ואסור לשותות: בין על החמין. בין שפזג היין בחמין, בין שפזגו בצונן: רבי אליעזר ברבי צדוק מחיב. דגזר שפמא יוציא מן היין חוץ לגת: על החמין חיב. שהוא קובע, לפי שאינו יכול להחזיר המותר, שיקלקל היין שבגת, אבל מזג בצונן פטור, שיכול להחזיר המותר. והלכה כחכמים: (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם בין על חמין בין על הצונן. עניינו בין שיהיה אותו היין שבתוך הגת מבושל או בלי מבושל דינם שוה וחכמים הלכו על העיקר כי החמין נקבעו למעשר כמו שבארנו שהאור קובעת והלכה כחכמים: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ה

המקלף שעורים, מקלף אחת אחת ואוכל. ואם קלף ונתן לתוך ידו, חיב {ג}. המולל מלילות של חטים, מנפה מיד ליד ואוכל. ואם נפה ונתן לתוך חיקו, חיב. כסבר שזרעה לזרע, ירקה פטור. זרעה לירק, מתעשרת זרע וירק. רבי אליעזר אומר, השבת מתעשרת זרע וירק וזירין. וחכמים אומרים, אינו מתעשר זרע וירק אלא השחלים והגרגיר בלבד:

ר"ע מברטנורה המקלף. מסיר קלפתו: מקלף אחת אחת. שעורה אחת. ודוקא כשאינו סמוך לגרו, אבל אם היה סמוך לגרו אפלו קלף יותר פטור, מפני שהוא מחזיר את המותר: המולל מלילות. המהבהב שבלין באור וממעכן בידו להסיר הפסלת: מנפה. להפריח המץ: מיד ליד. מנערן מידו אחת לידו האחרת: ירקה פטור. שהזרע עקר, וירקה לא חשיב אלא אם כן כון לירק: מתעשרת זרע וירק. חיב לעשר, בין אכל הזרע, בין אכל העליון ירק כמות שהו: השבת. כך שמה בערבי, ובלע"ז אניט"ו: וזירין. זמורות. ואפלו זרעה סתם מתעשרת זרע וירק וזירין, לפי שהשבת עושה זמורות ארכות. אבל הפסבר אינה מתעשרת זירין אלא אם כן זרעה תחלה לזירין: אינו מתעשר זרע וירק. אם זרע סתם ולא פרש: השחלים. בערבי חב אל שאר, ובלע"ז קרישוי"ן: הגרגיר. כך שמו בערבי, ובלע"ז אירוג"א. והלכה כחכמים: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ג} ואם קלף כו'. משמע אפלו אחת אחת, דאי תימא דוקא בצרף ונתן לתוך ידו קשיא רישא, וזה דעת רש"י בביצה דף י"ג. והתוספות כתבו דלא נהירא, דמשמע שהטעם מפני שהוא גמר מלאכה הואיל והוא קולף הרבה ביחד. ונראה לי דתנא אורחא דמלתא נקט, דכשמצרף נותנם

לְתוֹךְ יָדוֹ. וְהִרְבֵּה דְנִקְטוּ הַתּוֹסְפוֹת לְאוֹ דְוָקָא, דְּבִשְׁתַּיִם חֵיב. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מקלף. מסיר הקליפה העליונה:

מנפת. מנער מיד ליד כמו מחליף מיד ליד אותן החטים כדי שיסור מהם הפסולת ונקראים השבלין המהובהבות באש מלילות כי המלילה בלשונם היא המעיכה והעשוי בין האצבעות וכפות הידים:

מתעשרת זרע וירק. ענינו שחייב במעשר הזרע והנכרת מן העלין:

השבת ג"כ נקרא בערבי אל שבת:

זרע וירק וזירין. פי' הזרע והעלין והגבעולין וזירין הם הגבעולין הנעשין בראשי קצת הצמחים שבהם היה הזרע ואלו הגבעולין נראין מאד לעין בשבת והם כמו שקדים ארוכים:

ושחלים נקרא בערבי חבא לשאר.

וגרגיר ג"כ בערבי גרגיר ובלע"ז אירווגה ואלו השני מינין מתעשרין זרע וירק ואפי' זרע אותם סתם ולא פירש כי כוונתו על הזרע בלבד והלכה כחכמים: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ו

רָבִן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, תְּמָרוֹת שֶׁל תְּלִתָּן וְשֶׁל חֲרָדָל וְשֶׁל פּוֹל הַלָּבָן, חֵיבוֹת בַּמַּעֲשֵׂר. רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר, הַצֶּלֶף מִתְעַשֵּׂר

תְּמָרוֹת וְאַבְיוֹנוֹת וְקִפְרָס. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אֵין מִתְעַשֵּׂר אֶלָּא אַבְיוֹנוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן פְּרִי :

ר"ע מברטנורה הַתְּמָרוֹת שֶׁל תֵּלְתָן. יֵשׁ מִפְּרָשִׁים לוֹלְבֵי תֵּלְתָן, כְּעִין שְׂיֵשׁ לְגַפְנִים, וְהֵן נֶאֱכָלִים. וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים כְּשֶׁמֶתְחִיל הַגְּבֻעוֹל לְצִמּוֹת נִרְאָה בְּמִקּוֹם צְמִיחָתוֹ כְּמִין גְּרִיגִיר עַב וְנִקְרָא תְּמָרָה, כְּדָא מְרִינָן [סְפָה לֵג]. גְּבִי הַדָּס נִקְטָם רֵאשׁוֹ וְעֵלְתָהּ בּוֹ תְּמָרָה. וּבִתְלָתָן וְחֵרְדָל וּפּוֹל הֶלְבֵן חֲשׂוּבִין אֶכְל: הַצֶּלֶף. בְּלַע"ז קֵאפְרִי: תְּמָרוֹת. לוֹלְבִין שְׂבוּ, וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים הַפְּרָח: אַבְיוֹנוֹת. הוּא עֵקֶר הַפְּרִי, וְקִפְרִיסִין הוּא שׁוּמֵר הַפְּרִי: רַבִּי עֲקִיבָא וְכו'. וְהִלְכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא: (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם תמרות של תלתן ושל חרדל. הם פרח התלתן והחרדל:

צלף הוא בערבי אל נכר יש ממנו שהוא הפרח והוא נקרא תמרות ויש ממנו פרי יבש כעץ ויש ממנו עלין והוא הנקרא קפריסין ויש ממנו פרי מבושל כל צרכו ושמו הידוע אצלנו בל' ערבי פרוס אל נכר והוא הנקרא אביונות והלכה כר"ע לבדו: (רמב"ם)

ה

פרק

פרק ה - משנה א

הַעוֹקֵר שְׁתָּלִים מִתּוֹךְ שְׁלוֹ וְנִטַּע לְתוֹךְ שְׁלוֹ,
פְּטוּר. לָקַח בְּמַחְבֵּר לְקַרְקַע, פְּטוּר. לָקַט לְשֵׁלַח

לְחַבְרוּ, פְּטוּר. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, אִם יֵשׁ כִּיּוֹצֵא בָהֶם נִמְכָּרִים בַּשּׁוּק, הֲרִי אֵלּוּ חֲבִיבִין :

ר"ע מברטנורה **העוקר שתלים**. נְטִיעוֹת אַחַר שְׁצַמְחוּ וְגִדְלוּ קֶצֶת עוֹקְרִין אוֹתָן וְשׁוֹתְלִין אוֹתָם בְּמָקוֹם אַחַר **[א]**, וְהֵם מִתְעַבִּים וּמִתְרַחֲבִים וּמִתְגַּדְּלִין שָׁם : פְּטוּר. אֶפְלוּ רָאוּ פְּנֵי הַבַּיִת, מִפְּנֵי שְׁעֵדִין לֹא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָּן : **לְקַח בְּמַחְבֵּר לְקַרְקַע**. הַקּוֹנֶה פְּרוֹת כְּשֶׁהוּן מִחֲבָרִין פְּטוּר, שְׁאִין הַמְּקַח קוֹבֵעַ לְמַעֲשֵׂר אֶלָּא בְּקוֹנֶה בְּתֵלוֹשׁ, לֹא בְּמַחְבֵּר **[ב]** : **לְקַט**. שְׁתִּילִין לְשַׁלַּח לְחַבְרוּ פְּטוּר : **אִם יֵשׁ כִּיּוֹצֵא בָהֶם נִמְכָּרִים בַּשּׁוּק**. חֲשִׁיבֵי כְּאֵלוּ נִגְמְרָה מְלֹאכְתָּן. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[א]** וּתְמִיּהָה לִי מֵאִי מַעֲשֵׂר שֶׁיֵּךְ בְּנִטְעוֹת. וְנִרְאָה לִי שֶׁכָּךְ צָרִיךְ לֹמַר, הַעוֹקֵר שְׁתִּילִים נְטִיעוֹת אֶף עַל פִּי שְׂיֵשׁ בָּהֶם פְּרוֹת. אִי נִמִּי הַעוֹקֵר שְׁתִּילִים הֵינּוּ בְּצִלִּים וּכְרִשִׁים, שְׁדַרְךָ הַגְּנָנִים אַחַר שְׁצַמְחוּ מְעַט עוֹקְרִין אוֹתָם וְשׁוֹתְלִין אוֹתָם בְּמָקוֹם אַחַר וּמִתְעַבִּין וְגִדְלִין יוֹתֵר. תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב : **[ב]** לְשׁוֹן הַר"שׁ, לְקַח בְּמַחְבֵּר פְּטוּר דְּאִין מְקַח קוֹבֵעַ בְּמַחְבֵּר. אֲבָל תְּלוֹשׁ דּוֹמֵיָא דְּמַחְבֵּר קוֹבֵעַ אֶף עַל פִּי שְׁלֹא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָּן, וְסִתְמָא כְּרַבִּי מֵאִיר דְּלַעִיל בְּפִרְקָא ב' מְשֻׁנָּה ה' : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם זה המאמר שאמר שמותר לאדם לעקור שתלים ולנטעם בקרקע שלו אע"פ שיש שם פירות אין זה דעת ר"ע לבדו שנתבאר במסכת פאה שמותר אצלו לזרוע הטבל קודם שתגמר מלאכתו והוא אמרו לשם נוטל אדם מן הגרן וזורע עד שימרח דברי ר"ע אבל חכמים גם כן מתירין זה בשתלים וכן אמרו מודין חכמים לר"ע בשתלים והחלוק ביניהם מה שזכרנו חטים נגמר מלאכתן שתלים לא נגמר מלאכתן כי לפי דבורו מן האילן עקרו וכבר בארנו בפ' שלפני זה כי המקח קובע למעשרות ובאר בכאן כי אין כל מקח קובע אלא כל הלוקח תלוש מן הקרקע לאכלו בלבד (לוקח) [קובע] אבל הקונה במחובר או מי שקנה תלוש לשלוח לחברולא נקבע למעשר ויכול לאכול עראי קודם שיתעשר ור"א בן עזרי"א אומר אם יש כיוצא בהן נמכרין בשוק כלומר כאותן שקנה לשלוח לחברו הרי נקבע למעשר ואין הלכה כר"א בן עזריה : (רמב"ם)

פרק ה - משנה ב

העוקר לפת וצננות מתוך שלו ונוטע לתוך שלו לזרע, חייב, מפני שהוא גרן. בצלים, משהשרישו בעליה, טהרו מלטמא. נפלה עליהם מפלת והם מגלים, הרי אלו כנטועים בשדה:

ר"ע מברטנורה ונוטע בתוך שלו לזרע. [שיתבשל] בהם הזרע במקום נטיעתו: מפני שהוא גרן. עקירתו הוא גרן, שאין להם גרן אחר להתחייב במעשר, דזרעו פטור מן המעשר דכתיב (ויקרא כו) מזרע הארץ, ולא כל זרע, פרט לזרעוני גנה שאינו נאכליו, ונמצא שנגמרה מלאכתו ואסור לנטעו עד שיעשר: טהרו מלטמא. דכזרועין דמו, והתורה רבתה בטהרת זרעים, דכתיב (שם יא) על כל זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא. אבל לכל שאר מיילי כתלושין דמו, ובחזקתו הו למעשר ולשביעית [ג]. ואפלו לטהרת טמאה, דוקא השרישו בעליה שיש תחתיהן עפר המעזיבה, אבל השרישו בקפה כתלושים דמי אף לענין טמאה: והו מגליו. העליו שלהו, כדרך גדילתו, כנטועים בשדה דמו, והתולש מהו בשבת חייב, וחייבין בשביעית ובמעשרות: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [ג] ולא נקט שבת לפטור כמו דנקט בסיפא שבת לחובה. ובירושלמי מפרש דגם לענין שבת פטור: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אם לזרע חייב. ענינו שאם היתה כונתו ליקח ממנו הזרע אסור לנטעה עד שיעשר לפי שעקירתה מן הקרקע הוא גרנה שיקבע אותם למעשר ואם כונתו בנטיעתו להוסיף א] אינו חייב לפי שלא נקבעו ולא נגמרו למעשרות:

בצלים שהשרישו בעליה טהרו מלטמא. לפי שאינם אוכל וכבר נפסדו:

נפלה עליהם מפולת והם מגולין הרי אלו כנטועים בשדה. ענינו שהם חייבים בדיני שביעית ודיני מעשרות: (רמב"ם)

פרק ה - משנה ג

לֹא יִמְכַר אָדָם אֶת פְּרוֹתָיו מִשָּׂבָאוֹ לְעוֹנֵת
הַמַּעֲשָׂוֹת לְמִי שְׂאִינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשָׂוֹת,
וְלֹא בַשְּׂבִיעִית לְמִי שֶׁהוּא חָשׂוּד עַל הַשְּׂבִיעִית.
וְאִם בִּכְרוֹ, נוֹטֵל אֶת הַבְּכוּרוֹת וּמוֹכֵר אֶת
הַשָּׂאָר :

ר"ע מברטנורה לא ימכר אדם פרותיו וכו'. דקעבר משום ולפני עור לא תתן מכשול (ניקרא יט) : ואם בכרו. אם יש בהן בכורות שהגיעו לעונת מעשרות והשאר לא הגיעו, נוטלן ומוכר את השאר : (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם עונת המעשרות כבר קדם זכרם ובארנו ג"כ במסכת שביעית באיזה דרך ימכרו פירות שביעית ולאיזה אדם מותר למכרם ואיך ובארנו כי אלו הדמים שהם נמכרים בהם יאכלו בשביעית והדבר הנמכר לא נסתלק ממנו דין השביעית והוא אמרם לשם האחרון נתפש בשביעית והפרי עצמו אסור וכבר בארנו זה בפרק *הרביעי מזו המסכתא וכן אמרו (פ"ד מ"ט שם) ושאר כל פירות האילן כעונתם למעשרות כן עונתם לשביעית ואם היו כל הפירות לא באו לעונת המעשרות מלקט הבכורות ומוכר את השאר שלא נתחייבו במעשרות : (רמב"ם)

פרק ה - משנה ד

לֹא יִמְכַר אָדָם אֶת תְּבִנּוֹ וְאֶת גִּפְתּוֹ וְאֶת זָגָיו
לְמִי שְׂאִינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשָׂוֹת, לְהוֹצִיא מֵהֶן

מִשְׁקִין. וְאִם הוֹצִיא, חַיֵּב בַּמַּעֲשָׂרוֹת וּפְטוֹר מִן
הַתְּרוּמָה, שֶׁהַתּוֹרָם, בְּלִבּוֹ **{ה}** עַל הַקְּטוּעִים, עַל
הַצְּדָדִים וְעַל מֵה שֶׁבַתּוֹדֵה הַתְּבָן :

ר"ע מברטנורה תבנו. שֶׁבְּלִין שֶׁנִּדְּוָשׁוּ, וּפְעָמִים נִשְׁאַר בְּהֵן חֲטִין : **גַּפְתּוֹ.**
פְּסֻלַּת שֶׁל זֵיתִים : זָגִיו. פְּסֻלַּת שֶׁל עֲנָבִים : **לְהוֹצִיא מֵהֵן מִשְׁקִין.** אֲגַפְתּוֹ
וְזָגִיו קָאִי **{ד}** : **עַל הַקְּטָעִין.** שֶׁבּוֹלוֹת קְטוּעוֹת שֶׁלֹּא נִדְּוָשׁוּ : **וְעַל הַצְּדָדִין.**
צְדֵי הַפְּרִי. וְכֵן הַתּוֹרָם בְּבוֹר, בְּלִבּוֹ עַל מֵה שֶׁבַחֲרָצָנִים וְעַל מֵה שֶׁבַּזְּזָגִין.
וְהַתּוֹרָם בְּבֵית הַבַּד, בְּלִבּוֹ עַל מֵה שֶׁבַתּוֹדֵה הַגְּפָת : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ד} וּלְגַבֵּי תְּבָן לְלִקֹּט מִמֶּנּוּ חֲטִים : **{ה} בְּלִבּוֹ.** וְאִם אֵין בְּלִבּוֹ,
תְּנַאי בֵּית דִּין הוּא. תּוֹסֵפְתָא. וְדוֹקָא בְּתְרוּמָה, הַנְּטָלַת מֵאֲמֹד, אֲבָל מַעֲשֵׂר
הָא קַחְזִינָן שֶׁלֹּא עֵשֶׂר כְּפִי הַמְּדָה עַל אֱלוֹ הַדְּבָרִים. תּוֹסֵפּוֹת יוֹם טוֹב : (עיקר
תוי"ט).

רמב"ם גַּפַת. הֵם גִּרְעִינֵי הַזֵּיתִים :

וּזָג הוּא קְלִיפַת הָעֲנָבִים הַנִּשְׁאָרִים אַחַר דְּרִיכְתָן וְסַחֲיִטְתָן וְהַקְּבוּץ זָגִי
וְהַכּוֹנֵה בַכֶּאֱן שֶׁלֹּא יִמְכּוֹר אָדָם הַזָּגִים וְהַגְּפַת לְמִי שֶׁאֵינוֹ נֹאמֵן וְאִמְרָ לְהוֹצִיא
מֵהֵם מִשְׁקִין מוֹסֵב עַל גַּפַת וּזָגִים וְהַשִּׁיעוֹר לְהוֹצִיא מִשְׁקִים מִן הַגַּפַת וּמִן
הַזָּגִים וְלִלְקוֹט חֲטִים מִן הַתְּבָן : וְאִמְרָ שֶׁהַתּוֹרָם בְּלִבּוֹ עַל הַקְּטוּעִים וְעַל
הַצְּדָדִין עֲנִינוֹ שֶׁהַמוֹצִיא תְּרוּמָה (אֵינוֹ) מוֹצִיא (אֵלֵא) עַל כָּל הַנְּגַלָּה וְהַנִּסְתָּר :
(רמב"ם)

פֶּרֶק ה - מִשְׁנֵה ה

הַלּוֹקַח שְׂדֵה יָרֵק בְּסוּרְיָא, אִם עַד שֶׁלֹּא בָּא
לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת, חַיֵּב. וּמִשְׁבָּא לְעוֹנַת
הַמַּעֲשָׂרוֹת, פְּטוֹר, וְלוֹקֵט כְּדָרְכּוֹ וְהוֹלֵךְ. רַבִּי
יְהוּדָה אוֹמֵר, אִף יִשְׁכַּר פּוֹעֲלִים וְיִלְקֹט. אָמַר

רָבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, בְּמַה דְּבָרִים אָמְוּרִים,
בְּזִמּוֹן שְׁקָנָה קִרְקַע, אֲבָל בְּזִמּוֹן שְׁלֹא קָנָה
קִרְקַע, אִם עַד שְׁלֹא בָּא לְעוֹנֵת הַמַּעֲשָׂרוֹת,
פְּטוּר. רַבִּי אֹמֵר, אֵף לְפִי חֲשָׁבוֹן :

ר"ע מברטנורה הלוקח שדה ירק. מן הנכרי : **בסוריא.** הם ארצות שכבש
דוד, כגון דמשק וארם נהרים וארם צובה. ובמקצת דברים עשאוים
כארץ ישראל ובמקצתן לא : **אם עד שלא בא לעונת המעשרות חייב.**
הואיל ובשעה שבאים לידי חיוב ברשותו של ישראל הם. אבל אם הגיע
עת החיוב ברשות העובד כוכבים פטור, דלדבר זה עשו סוריא ככבוש
יחיד ולא שמייה כבוש : **ולוקט כדרכו.** ופטור מלעשר אף מה שנוסף
ברשותו. אבל פועלים לא ישכר, דחישנין דלמא אתי למעבד הכי אף
בשדה שלקח עד שלא בא לעונת המעשרות. ורבי יהודה לא גזר : **פטור.**
כיון שאין לו בגוף הקרקע כלום : **רבי אומר אף לפי חשבון.** אמילתיה
דתנא קמא קאי, והכי קאמר כי היכי דמחייב אם לקח עד שלא בא
לעונת המעשרות לעשר על הכל, הכי נמי מחייב אם הגיע לעונת מעשרות
לעשר לפי חשבון שנתוסף ברשותו, כגון אם הביאו שלישי ביד הנכרי,
חייב לעשר על שני שלישים שנתוספו ברשותו **(ו)**. והלכה כרבן שמעון בן
גמליאל : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט (ו) ולפי שאין לך כל חטה וחטה שאין בו משני חלקיו, מפריש
מהכל, וחלק השלישי מוכר לכהן או ללווי. פרוש : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כבר קדם לך בסוף פרק ששי מדמאי כי ארץ סוריא היא ארץ שכבש
דוד ואינו חייב במעשר אלא למי שיש לו שם קרקע אבל מי שקנה פירות
מקרקע שאינו שלו אינו חייב במעשר ובארנו לשם הטעם בזה רוצה לומר
הטעם מפני מה אותן ארצות פחותו מארץ ישראל ונאמר בכאן כי מי שקנה
לשם פירות במחובר לקרקע עד שלא באו לעונת המעשרות שאותן הפירות
כאילו צמחו בקרקע שלו וחייב לעשר ואם קנה אחר שהגיעו לעונת
המעשרות הרי הוא כאילו קנה תלוש מן הקרקע בסוריא שאינו חייב
במעשר כמו שבארנו ומותר לו ללקט הוא בעצמו כדרכו אבל לא שישכור
פועלים וחלק רבי יהודה על זה הסתם ואמר שמותר לו לשכור פועלים וגם
כן רשב"ג חלק עליו ואמר כי אפי' קנה במחובר לקרקע עד שלא באו לעונת
המעשרות שאינו חייב במעשר בסוריא עד שיקנה הקרקע ואמר רבי שהוא
חייב אע"פ שלא קנה קרקע אבל לפי חשבון והוא חולק גם כן על הסתם
כיצד כגון שקנה שדה ירק עד שלא באו לעונת המעשרות בחמשים סלעים
והקרקע שוה מאה סלעים ובאו לעונת המעשרות ברשות הלוקח הלוקח
חייב ליתן מן המעשרות השליש לפי שאילו קנה קרקע עם הירקות במאה
וחמשים סלעים הוא חייב בכל המעשרות והלכה כסתם בלבד : (רמב"ם)

פרק ה - משנה ו

המתמיד ונתן מים במדה ומצא כדי מדתו, פטור. רבי יהודה מחייב {ז}. מצא יותר על כדי מדתו, מוציא עליו ממקום אחר לפי חשבון:

ר"ע מברטנורה **המתמיד**. הנותן מים בחרצנין ובזגין או בשמרים נקרא מתמיד. והכא מירי בנותן מים בשמרים דוקא: **ומצא כדי מדתו**. לאו דוקא כדי מדתו, דאפלו נתן שלש כדות של מים ומצא שלש וחצי פטור, עד שיתן שלש ומצא ארבע: **פטור**. ואף על גב דשמרים יהבי בהו טעם, פטור, דטעם שמרים של טבל לא חשיב טעם גמור אלא קיוהא בעלמא: **רבי יהודה מחייב**. דסבר אי אפשר שיצאו כל המים לחוץ, אלא נשאר חצי כד של מים בתוך השמרים, ונמצא שאלו השלש כדות וחצי שיצאו יש בהן כד אחד של יין ושנים וחצי מים, והווי כיון מזוג, שכן דרך מזיגת היין. ואין הלכה כרבי יהודה: **מצא יותר מכדי מדתו**. והוא דרמא תלתא ואשכח ארבעה: **מוציא עליו ממקום אחר**. אף ממקום אחר, כלומר לא מיבעיא מניה וביה דשרי, אלא אף ממקום אחר יכול לעשר לפי חשבון היתר על מדתו: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ז} **רבי יהודה מחייב**. והינו במעשר, אבל בתרומה לא, כדאמר לעיל משנה ה' התורם בלבד על הכל. הר"ש בשם הירושלמי. עוד כתב דעד כאן לא מחייב רבי יהודה אלא מניה וביה, אבל מעלמא לא, דלמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור כו': (עיקר תוי"ט).

רמב"ם תמד. שם נופל על הזגים והחרצנים הנשארים מן הענבים אחר סחיטתן ועל השמרים היורדין לשולי הכלי:

ומתמד הוא שנותנים מים על התמד ומניחין אותו עד שיצא ממנו כחו במים ויהיה כמו יין גרוע ושותים אותו והוא אומר בכאן כי אם יצא ממנו אחר שהורק כמדת המים שנתן שאינו חייב מעשר לפי שאין שם יין כלל ואם מצא יותר מן המדה שנתן צריך שידע כמה הוא אותו המותר והוא שיעור היין הנשאר בתמד ומוציא עליו ממקום אחר כמה שהוא חייב באותו התוספת מן החקים וזה הוא ענין אמרם לפי חשבון ואין הלכה כר' יהודה: (רמב"ם)

פרק ה - משנה ז

חורי הנמלים שלנו בצד הערמה החיבת, הרי
אלו חיבים, שידוע שמדבר הגמור היו גוררין
כל הלילה:

ר"ע מברטנורה **שלנו**. לינת לילה: הערמה החיבת. הכרי שנתחיב
במעשר, כההיא דתנו בפרק קמא ואם אינו ממרח משיעמיד ערמה: (ר"ע
מברטנורה).

פרק ה - משנה ח

שום בעל בכי, ובצל של רכפא, וגריסין
הקילקין, והעדשים המצרות, רבי מאיר
אומר, אף הקרקס, רבי יוסי אומר אף
הקוטנים, פטורים מן המעשרות, ונלקחין
מכל אדם בשביעית. זרע לוף העליון, זרע
כרשים, זרע בצלים, זרע לפת וצנונות, ושאר
זרעוני גנה שאינן נאכלים, פטורים מן

הַמַּעֲשָׂרוֹת, וְנִלְקַחְיִן מִכָּל אָדָם בַּשְּׁבִיעִית, שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאֲבִיָּהּוֹן תְּרוּמָה {ח}, הֲרִי אֵלוֹ יֵאָכְלוּ:

ר"ע מברטנורה שוים בעל בכי. שוים חריף שֶהָאוֹכְלוּ בּוֹכָה וְעֵינָיו זוֹלְגוֹת דְּמָעוֹת. וְלִי נִרְאָה שׁוֹיִם הַגִּדֵּל בְּהַר הַלְּבָנוֹן, שֶׁכֵּן בַּעֲרָבֵי קוֹרִין לְלִבְנוֹן בַּע"ל: **רַכְפָּא**. שֵׁם מְקוֹם: **גְּרִיסִין הַקְּלָקִין**. גְּרִיסִין שֶׁל פּוֹל הַבָּאִים מִן הַקְּלָקִי, שֵׁם מְקוֹם, וְהוּא מְרַבְּעוֹת, כְּדַתְנָן בְּנִגְעִים (פ"ו מ"א) כְּגִרִיס הַקְּלָקִי הַמְרַבֵּעַ: **וְעֵדְשִׁים הַמְצָרִיּוֹת**. רֵאשׁוֹן אֶחָד חֵד. וְהַמֵּינִין הִלְלוּ כָּלֶם הֵם מִדְּבָרִיּוֹת, וְחִזְקַתָּן מִן הַהִפְקָר, לְפִי שְׂאִינָן נִזְרָעִים בַּגְּנָה, לְפִיכֵךְ פְּטוּרִים מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת: **אֵף הַקּוֹרְקָס**. בַּעֲרָבֵי קַלְקָא"ס, וְהוּא מִן מְמִינֵי הַכְּרוֹב: **הַקּוֹטְנִים**. מְמִינֵי הָעֵדְשִׁים. וְהִלְכָה כְּסֶתֶם מִשְׁנָה: **וְנִלְקַחְיִם מִכָּל אָדָם**. אֵף מִן הַחֲשׂוּדִים לְמַכַּר פְּרוֹת שְׁבִיעִית: **זֶרַע הַלוֹף הָעֲלִיּוֹן**. אֲנִי שְׂמַעְתִּי הַלוֹף הַשׁוֹטָה. אֲבָל זֶרַע הַלוֹף הַפְּקִחַ חֵיב. וְרַמְבַּ"ם פִּרֵּשׁ שֶׁהַמְשָׁנָה מְסוֹרֶסֶת, זֶרַע הָעֲלִיּוֹן שֶׁל לוֹף. וְלוֹף הוּא מְמִינֵי הַבְּצָלִים: **שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאֲבִיָּהּוֹן תְּרוּמָה**. אֵף עַל פִּי שְׂאֲחָד מִכָּל אֵלוֹ זֶרַעוֹנֵי גְנָה שְׂאִינָם נִאָּכְלִים הֵן תְּרוּמָה, וְזֶרַעוֹ, הֲרִי הַגְּדוֹלִים נִאָּכְלִין. וְלֹא אֶמְרִינָן גְּדוֹלֵי תְּרוּמָה תְּרוּמָה אֵלָּא כְּשֶׁהִזְרַע הִזְרוּעַ הוּא מִדְּבָרִים הָרְאוּיִין לְאָכִילָה: **שְׂאֲבִיָּהּוֹן**. הִזְרַע, שֶׁהוּא אֵב לְמָה שֶׁגִּדֵּל מִמֶּנּוּ: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ח} **שְׂאֲבִיָּהּוֹן תְּרוּמָה**. כִּהֵּיָא דַתְנָן בְּרִישׁ פְּרָקִין הַעוֹקֵר לְפֶת וַיְצַנּוֹת מִתּוֹךְ שְׁלוֹ וְנוֹטַע לְתוֹךְ שְׁלוֹ לְזֶרַע, חֵיב מִפְּנֵי שֶׁהוּא גֶרֶן. וְאִם עֲשָׂאֵן תְּרוּמָה וְנִטְעָן לְזֶרַע, הִזְרַע נִאָּכָל לְזָרִים. תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם שוים בעל בכי. הם השומין חריפין מאד ואינם ראויין לאכילה והאוכלן עיניו יורדין דמעוֹת ולפיכך נקרא בעל בכי:

בצל של רכפא. הוא בצל שאין לו אלא גלד אחד חריף מאד כשיקרב אל עין האדם מדמע דמעוֹת רבות תרגום חשרת מים רכפת מיא (שמואל ב כב) ואולי הם מיוחסים למקום מן המקומות:

וגריסין הם הפולין הטחונים ומן הפולין מין אחד שהגררים שלו גדולים מרובעין מיוחסים למקום והוא הידוע כגריס הקלקי:

ועדשים המצריות. הם העדשים שהקצה האחד שלהם חד ואלו המינים הם מדבריות אינם נזרעות בגנות וחזקתן מן ההפקר ולפיכך פטורין מן המעשרות:

וקרקס בערבי קלקאס והוא ממיני הכרוב ויש אומרים ממין הפול:

וקוטנין ממיני העדשים וכבר בארנו פעמים (פ"ו מ"י דפאה ופ"ט מ"ו דתרומות) כי לוף מין ממיני הבצלים : ואמרו העליון אמרו בגמרא כי שיטת המאמר כן הזרע העליון של לוף ופירשנו פעמים כרשים שהם חציר :

וצנונות. ידוע : ואמרו שאע"פ שאביהן תרומה הרי אלו יאכלו רוצה לומר בזה המאמר כי כשיהיה אחד מאלו הזרעים רוצה לומר זרעוני גנה שאינם נאכלים תרומה וזרעם שהצומח ממנו חולין שאין אומרים גדולי תרומה תרומה אלא כשהזרע הזרוע ראוי לאכילה אבל אלו שאינן ראויין לאכילה מותר לאכול גדוליהן אע"פ שעיקר זרעם הוא תרומה והלכה כסתם : (רמב"ם)

